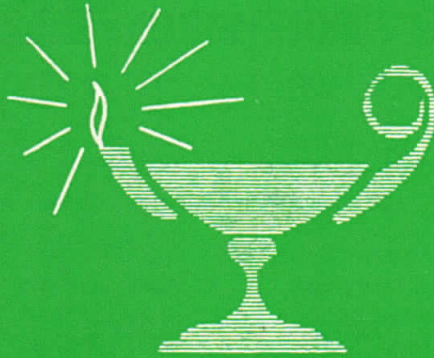

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Paul Tournier)	257
Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ (Β. Χαραλαμποπούλου)	265
ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΛΠΙΣ ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝ- ΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (W. Becker)	268
ΤΟ ΣΕΞ ΚΑΙ Η ΑΓΑΠΗ (Ν. Τσιρώνη)	274
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΚΛΟΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ (Άρ. Ά. Άσπιώτη)	276
ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΧΑΡΗ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ GABRIEL MARCEL (Ν. Μακρῆ)	279
ΔΕΝ ΑΝΟΙΓΟΥΝ ΕΝΑ ΜΠΟΥΜΠΟΥΚΙ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΣ ΜΕ ΜΑΧΑΙΡΙΕΣ (Έλ. Μάινα)	282
ΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (Ν. Άρβανίτη)	284
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΣΤΟΧΑΣΤΟΥ	285

ΕΤΟΣ 37^ο

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1974

ΑΡΙΘ. 355

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΗΜ. ΚΩΤΣΑΚΗ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΣΥΜΠΑΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ἢ ΤΥΧΗ ;

Τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τεράστιον Σύμπαν τῶν ἀστέρων καὶ γαλαξιῶν εἶναι δημιούργημα τῆς τύχης ἢ πανσόφου Δημιουργοῦ; Ἀπάντησιν εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ ἐρώτημα δίδει ἡ ἐπιστήμη καὶ οἱ σύγχρονοι σοφοί. Καὶ εἶναι ἡ ἀπάντησις πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ βασικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Τιμᾶται δρχ. 60

ΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ Η ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Παρουσιάζονται αἱ ἰδέαι τῶν σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν θεμελιωτῶν τῶν ἐπιστημῶν διὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσαι, διαφωτιστικαὶ καὶ οἰκοδομητικαί.

Τιμᾶται δρχ. 30

Πωλοῦνται εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα «Ζωῆς».

AKTINES

Έτος 37ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1974

Άριθ. 355

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Οι ανάγκες του σώματος είναι νόμιμες και όταν ικανοποιηθούν εξαφανίζονται. Αντιθέτως, η φαντασία και η διάνοια όταν αποτινάξουν τους κανονικούς νόμους της ζωής, δημιουργούν την «ἐπιθυμία», τη δίψα της υπερτροφικής, της απεριόριστης, της άκόρεστης συναίσθηματικής ή διανοητικής άπολαύσεως. Το προπατορικόν άμάρτημα δέν θά ήταν τόσο σαρκικό άμάρτημα — όπως η κοινή γνώμη πιστεύει — όσο άμάρτημα ψυχοπνευματικό, όπως άλλωστε υποδηλώνει το σύμβολον του «δένδρου της γνώσεως». Η έγωϊκή επιθυμία του ανθρώπου νά γνωρίση και νά άπολαύση πέραν των όριων που του επέβαλλαν οι σωματικές και πνευματικές του ανάγκες, είναι αυτή που τον έσπρωξε πρὸς τὰ δεινά του. Σε τελευταία άνάλυσι, αυτά τὰ δεινά είναι άποτέλεσμα μιᾶς ψυχοπνευματικής άυτονομίας, άπηλλαγμένης από την ιεραρχική έξουσία του πνεύματος, και αυτό μάς θυμίζει την κρίσι του ανθρώπου από την έποχή της Άναγεννήσεως. Πράγματι, η κίνησις της άποδεσμεύσεως της διανοίας και του φανταστικού από τὰ όρια του πνευματικού έλαβε από της έποχής της Άναγεννήσεως τεράστιες διαστάσεις. Διεκηρύχθη η άυτονομία της λογικής, της σκέψεως και της φαντασίας. Και ο De Rougemont δέν δυσκολεύεται νά περιγράψη αυτή την διανοητική και ψυχική υπερτροφία σαν τή βαθεία πηγή της παραφορᾶς του συγχρόνου κόσμου. Η «ἐπιθυμία», η δίψα της ήδονής, θυθίζουν

τόν άνθρωπο στή δυστυχία, γιατί ο άνθρωπος «επιτυγχάνει ένα παράδοξο άποτέλεσμα: νά διαταράξη τὸ ἴδιο τὸ όργανο της τέρψεώς του».

Ίεράρχησις της προσωπικότητος. Ὑπάρχει μία κανονική ιεραρχία που υποτάσσει τὸ σῶμα, τὸν ψυχισμό και την διάνοια στο πνεύμα. Ἐάν η τάξις της ιεραρχήσεως διαταραχθῆ, πάυει πλέον νά ὑπάρχη άρμονία. Ὁ De Rougemont δίνει γι' αυτό μία ωραία εικόνα: την διόπτρα που θά δοκιμάζαμε ν' άντιστρέψωμε τούς διαφόρους φακούς της.

«Ὁ άνθρωπος είναι πολύπλοκο όν, έγραφε επίσης ο G. Liengme. Ἐχει μέσα του μία ζωή φυτική, μία ζωϊκή και μία άνθρωπίνη που πρέπει νά συντονισθούν και νά ένοποιηθούν με την διείδουσι μιᾶς ζωής άνωτέρας... πνευματικής». Και ο Weatherhead γράφει άκόμη: «Ὁ Θεός μόνος... μπορεῖ... νά δώση στήν προσωπικότητα την δυνατότητα νά γίνη μία άρμονική ένότης».

Θά ξαναβρούμε την ἴδια έννοια της ιεραρχίας της προσωπικότητος στον Stocker. Στην σχηματική παράστασι των άνθρωπίνων στοιχείων(*), μόνον η διάταξις α-β-γ είναι κανονική και έξασφαλίζει την ισορροπία της προσωπικότητος. Ὁ άνθρωπος στηρίζεται καλά στην βάσι και έξουσιάζεται από την κορυφή. Ὑπάρχουν πέντε άλλοι πιθανοί συνδυασμοί. Οί τέσσαρες πρῶτοι α-γ-β, β-α-γ, β-γ-α, γ-α-β άντιστοιχοῦν στους «άρρω-

στους», τους «νευρωτικούς». Καί από κεῖ εὐκόλα καταλαβαίνει κανείς γιατί ὑπάρχουν τόσες περιπτώσεις διαταραχῶν στὸν κόσμο. Αὐτοὶ οἱ τύποι, ὅπως καταλαβαίνομε, ἀντιστοιχοῦν στὶς ὑπερτροφικὲς καταστάσεις τῶν ἐνδιάμεσων στοιχείων τοῦ Rougemont. Ὁ τελευταῖος συνδυασμὸς γ-β-α διατηρεῖ τὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις μεταξύ τῶν στοιχείων, ἀλλὰ ἀντιστρόφως. Εἶναι ὁ «διστραμμένος», λέει ὁ Stocker. Ἐντὶ ἐνὸς σταθεροῦ κώνου, ἔχομε μίαν «σθούρα», μὲ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς διανοίας καὶ τῆς διανοίας ἐπὶ τοῦ πνεύματος. «Ἄπ' ὅλες τὶς παραμορφώσεις, ἢ «διαστροφή» εἶναι ἡ περισσότερη δυναμικὴ... Ἄλλὰ αὐτὴ ἢ σθούρα δὲν θὰ μπορούσε νὰ κρατηθῆ ὀρθία χωρὶς νὰ «στροβιλιζέται» διαρκῶς ἀπὸ τὸ μαστίγιό τῶν αἰσθήσεων, πὺ ἐδῶ ὑποσκέλισαν τὸ πνεῦμα». Εὐκόλα παραλληλίζομε αὐτὸν τὸν «διστραμμένο» τοῦ Stocker, μὲ τὶς ψυχοπάθειες τῶν κατ' ἐπίφασιν ὑγιῶν τοῦ Baruk, μ' αὐτὰ τὰ ἐπικίνδυνα ὄντα, τὰ πλέον ἐπικίνδυνα μεταξύ ὄλων, στὰ ὁποῖα ἡ ἔκλειψις τοῦ πνεύματος ἔρχεται σὲ τελεία ἀντίθεσι μὲ τὴν ἀκραιότητα τῶν σωματικῶν, διανοητικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργιῶν.

Ἔτσι ἐμφανίζεται στὴν ἰατρικὴ μίαν τελείως καινούργια ἔννοια πὺ μπορεῖ νὰ ἀποβῆ γόνιμη. Βεβαίως ὑπάρχουν ἀσθένειες πὺ ὀφείλονται σὲ μίαν ἐντοπισμένη διαταραχὴ, στὴν ἀλλοίωσι κάποιου ὀργάνου ἢ σὲ μίαν ὀρισμένη ψυχολογικὴ ἀπώθησι. Εἶναι οἱ μόνες πὺ θὰ μπορούσαμε νὰ ἀντιληφθοῦμε, ἐὰν ἐξετάζαμε τὸν ἄνθρωπο σὰν μηχανή. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι τὸ παλὸ σλόγκαν διατηρεῖ ὅλη τὴν ἀξία του: νὰ ἐντοπίσῃ τὴ θλάβη γιὰ νὰ μπορέσῃ σὰ τὴν ἐπανορθώσῃ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀσθένειες, τόσον ὀργανικὲς ὅσο καὶ λειτουργικὲς, πὺ εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείλονται οὐσιαστικά, ὄχι σὲ ἀλλοίωσι ἐνὸς ἐξαρτήματος τῆς μηχανῆς, ἀλλὰ στὴν ἄλλειψι ἀρμονίας ὀλοκλήρου τῆς προσωπικότητος. Μπορεῖ μάλιστα νὰ συνυπάρχουν καὶ μὲ τὴν πλήρη ἀκραιότητα ὄλων τῶν τρο-

χῶν τῆς μηχανῆς, ὅταν τοὺς ἐξετάσωμε μεμονωμένα. Διότι ἡ ὑγεία δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν ἀκραιότητα τῶν διαφόρων ἐξαρτημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ μίαν σωστὴν ἱεράρχησι τοῦ συνόλου. Εἶναι αὐτὸ πὺ ὀνομάζω, στὸ βιβλίον «Ἰατρικὴ τῆς προσωπικότητος», θετικὴ ὑγεία.

Ὁ Stocker δίνει πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα μίαν ὀραία εἰκόνα. Γιὰ νὰ λειτουργῆ κανονικά ἓνα ἐργοστάσιον, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι καλὰ ὀργανωμένη ἢ κάθε ὕπηρεσία, χρειάζεται ἐπὶ πλέον νὰ θρίσκωνται ὄλες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διευθυντοῦ. Ἡ ἐργασία του εἶναι φαινομενικά ἀνὑπάρκτη γιὰ τὸν ἐπισκέπτη τοῦ ἐργοστασίου, ὁ ὁποῖος δὲν βλέπει παρὰ μόνον τὸ μηχανικὸ σύστημα. Δὲν μπορεῖ ὅμως παρὰ νὰ διαίσθανθῆ τὸν ρόλο τοῦ διευθυντοῦ στὴν διοργάνωσι τοῦ συνόλου. Ἐὰν κάθε ὕπηρεσία προσπαθῆ νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητη, ἀκόμη κι ἂν λειτουργῆ καλὰ καὶ ἐπιδιώκῃ ν' ἀποδώσῃ περισσότερον διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ ἐργοστάσιον ἀποδιοργανοῦται. Σ' αὐτὴ τὴν εἰκόνα θρίσκομε ἐκεῖνο τὸ ξεχείλισμα τῆς φαντασίας καὶ τῆς νοήσεως πὺ κατὰ τὸν De Rougemont διετάραξε τὸν σύγχρονον κόσμον. Τὰ διάφορα ἐργαστήρια θρίσκουν τὴν σωστὴν ἀρμονία τους μόνον ἐφ' ὅσον ἐκπληρώνουν ἀκριβῶς τὴν κατάλληλην λειτουργία πὺ τοὺς ἀναθέτει ὁ διευθυντής.

Ὁ Baruk, στὴν μελέτη του περὶ συνειδήσεως, καταλήγει στὴν ἴδια εἰκόνα. Γι' αὐτόν, συνείδησις δὲν σημαίνει μόνον τὴν αὐτοσυνείδησι, ἀλλὰ τὴν ἠθικὴ συνείδησι, ἔννοιες πὺ ἡ γερμανικὴ γλῶσσα διαστέλλει μὲ δύο διαφορετικὲς λέξεις, ἐνῶ ἡ γαλλικὴ ταυτίζει — καὶ ὄχι τυχαίως. Ἡ συνείδησις, ὡς ἠθικὴ συνείδησις, ὡς ἐκτίμησις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, εἶναι γιὰ τὸν Baruk, ὄχι μίαν ψυχολογικὴ ἢ διανοητικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ πνευματικὴ. Εἶναι τὸ εἰδικὸ στοιχεῖον αὐτοῦ πὺ ἀποκαλεῖ θετικὴν προσωπικότητα καὶ πὺ ὀνομάζομε Πνεῦμα. Πράγματι, γράφει: «ἡ συνείδησις δὲν ἀντιπροσωπεύει... μίαν ἀπλή συσκευὴ

πληροφοριών. Ἀντιπροσωπεύει τὴν κατευθύνουσα καὶ ζωογόνο σκέψι' χωρὶς αὐτήν, ἢ ψυχολογικὴ ζωὴ μας δὲν εἶναι πλέον παρὰ μηχανὴ χωρὶς χειριστή, ἐργοστάσιο χωρὶς διευθυντή, σωρεία δυνάμεων χωρὶς ὁδηγό».

Ὁ Stocker ἐξάγει κι ἄλλο συμπέρασμα ἀπὸ τὴν εἰκόνα του: "Ἐνας καλὸς ἀρχηγὸς πρέπει νὰ διευθύνῃ καὶ ὄχι νὰ ἐργάζεται ὁ ἴδιος στὰ ἐργαστήρια, οὔτε νὰ ἐπεμβαίνει στὴν ἐσωτερικὴ ὀργάνωσι τῶν ὑπηρεσιῶν. Οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐπὶ μέρους διευθύνται πρέπει νὰ ἀπολαοῦν μιᾶς σχετικῆς πρωτοβουλίας. Ἔτσι τὸν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ ἀναρίθμητες δευτερεύουσες φροντίδες, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ μπορῇ νὰ ἀφοσιωθῇ στὸ κύριο ἔργον του.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ αὐτοματισμὸς μὲ τὸν ὁποῖον λειτουργοῦν ἡ σωματικὴ καὶ ψυχολογικὴ μας ζωὴ, καθένας ἀπὸ τὰ ὄργανά μας καὶ κάθε ψυχο-διανοητικὸς μας μηχανισμὸς, αὐτοὶ οἱ αὐτοματισμοὶ ἀπαλλάσσουν τὸ πνεῦμα ἀπὸ περιττὰς φροντίδες, ὑποτάσσοντας συγχρόνως τὸ σύνολον τῆς προσωπικότητος στὶς διαταγὰς του. Ἐδῶ συναντοῦμε τὴν σκέψι του Tzaneck: παρατηρεῖ, ὅτι, στὴν βιολογία, ὅλα μοιάζουν αὐτόματα καὶ ἐν τούτοις ὅλα φαίνονται νὰ συγκλίνουν σὲ ἓνα σκοπὸ, προῖον ἐκλογῆς μιᾶς δημιουργοῦ συνειδησεως, ἀόρατης στὴν ἀντικειμενικὴ ἐξερεύνησι καὶ ἐν τούτοις ἀπαραίτητης γιὰ τὴν κατανόησι τῆς ζωῆς.

❖ ❖ ❖

Ἀφίνομε τώρα τὸν χῶρον τῶν εἰκόνων καὶ τῶν θεωρητικῶν σχημάτων γιὰ νὰ ἐπανεέλθωμε στὸν χῶρον τῆς συγκεκριμένης λειτουργίας τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ. Διότι ὅσα ἐλέχθησαν γιὰ τὴν ἱεράρχησι τῆς προσωπικότητος καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ πνεύματος, ἔχουν μία πολὺ σαφῆ καὶ πρακτικὴ ἔννοια' ἀκριβῶς ἐκεῖ εὕρισκεται αὐτὸ ποῦ ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω καὶ ποῦ ὁ Pierre Ponsoye ἀναφέρει στὴν διατριβὴ του: «Τὸ Πνεῦμα, θεμελιώδης βιολογικὴ δύναμις».

«Εἰς τὸν ἐχῖνο, γράφει, ἡ νευρικὴ δραστηριότης ἐμφανίζεται ὡς «δημοκρατία ἀνταντακλαστικῶν», ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἐμφανίζεται ἡ συμμετρία τῶν νευρικῶν κέντρων, ἐμφανίζεται ὁ συντονισμὸς καὶ ἡ ἱεραρχικὴ ὑποταγή, ἢ ὅποια κορυφοῦται εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον». Αὐτὸς ὁ συντονισμὸς ὄλων τῶν σωματικῶν λειτουργιῶν ποῦ γίνεται ἀπὸ τὸ νευρικὸ σύστημα εἶναι πολὺ γνωστός. Τὸ νευρικὸ σύστημα δὲν ἐξασφαλίζει μόνον τὶς λειτουργίες τῆς σχέσεως, τὴν εὐαίσθησι καὶ τὴν κινητικότητα, ἀλλὰ κατευθύνει τὶς λειτουργίες τῆς ἀναπτύξεως καὶ τὶς χημικὲς λειτουργίες τῶν ἔσω ἐκκρίσεων, τὶς ὁποῖες ἐναρμονίζει. Ἐπίσης εἶναι γνωστὴ ἡ ἀμοιβαία ἐξάρτησις τῶν διαφόρων νευρικῶν κέντρων τοῦ μυελοῦ ἀπὸ τὸν βολβό, τοῦ βολβοῦ ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς φαιοὺς πυρήνας καὶ τῶν πυρήνων ἀπὸ τὸν ἐγκεφαλικὸ φλοιό. Ὁ Ponsoye ὑπενθυμίζει αὐτοῖς τὶς ἀλήθειες γιὰ νὰ ἐξαγάγῃ μιὰ προφανῆ πειραματικὴ ἀλήθεια: ὅσον ἀνεβάνομε εἰς τὴν ζωικὴ κλίμακα, κατώτερα κέντρα, ἀρχικῶς αὐτόνομα, καταλήγουν νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ἀνώτερα κέντρα, χωρὶς τὴν ἐπίδρασι τῶν ὁποίων δὲν μποροῦν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ λειτουργήσουν κανονικά. Ἔτσι, ἕνας σκύλος, τοῦ ὁποίου ἀφηρέθη ὁ ἐγκέφαλος, ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ μία ζωὴ φυτικὴ, κατευθυνόμενη ἀπὸ τὰ κατώτερα κέντρα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει ὅταν στερηθῇ τὸν ἐγκεφαλικὸ φλοιό, παρὰ τὴν ἀκεραιότητα τῶν φυτικῶν κέντρων, διότι αὐτὰ δὲν εἶναι πλέον ἱκανά — ὅπως συμβαίνει στὸ σκύλο — νὰ λειτουργήσουν χωρὶς τὸν ἔλεγχον τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἡ δρᾶσις τῶν κατωτέρων κέντρων, προσθέτει ὁ Ponsoye — κι αὐτὸ μᾶς ἐπαναφέρει τὴν εἰκόνα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐργοστασίου — ἔχει «ὡς βασικὴ συνέπεια νὰ ἐλευθερώνη τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ σώματος ὑποτάσσοντάς το σὰν εἰδικὸ ὄργανον τῆς λειτουργίας του».

Ἐδῶ φθάνομε στὸ πρόβλημα τῆς νευρικότητος τοῦ καιροῦ μας, τοῦ κύ-

ματος τῶν νευροπαθῶν πού διαρκῶς αὐξάνεται στίς μέρες μας: «... οἱ συγκινησιακές ἐκδηλώσεις, γράφει ὁ **Ponsoye**, ἀντιπροσωπεύουν ἕνα φαινόμενο ἀρχαίου τύπου, προωρισμένο νά ἐξουσιάζεται ἀπό τόν ἐγκεφαλικό φλοιό καί ἡ ἔκφρασίς τους ἐρμηνεύει πάντοτε μία παροδική — σοβαρή ἢ ἐλαφρά — κατάστασι φλοιώδους ἀνεπαρκείας καί διαταραχῆ τῆς γενικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ αὐτόμου εἰς τόν κόσμο».

Ὁ ἀναγνώστης θά ἐννοήσῃ τήν σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Εἰς τόν ἄνθρωπο — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ζῶα — τὰ κατώτερα κέντρα εἶναι ὠργανωμένα κατὰ τέτοιο τρόπο ὥστε ἡ κανονική τους λειτουργία ἐξασφαλίζεται μόνον ὅταν ὑπακούουν εἰς τήν ἐξουσία τοῦ πνεύματος διὰ τῆς μεσολαθῆσεως τοῦ ἐγκεφαλικοῦ φλοιοῦ. Ἐάν ὑπάρχῃ «ἀπώθησις τοῦ πνεύματος», ἐάν ὑπάρχῃ πτώσις τῆς «κεντρικῆς ἀναστολῆς», ἐάν ὑπάρχῃ αὐτῇ ἡ παραίτησις τοῦ πνεύματος, τόσο γενικῆ στὸν σύγχρονο κόσμο μας, οἱ φυτικῆς λειτουργίαι ἀποκτοῦν μία σχετικὴ αὐτονομία — ὅπως οἱ διευθυνταὶ τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ἐργοστασίου — πού ἐκφράζεται μὲ ἀχαλίνωτες συγκινησιακές ἀντιδράσεις καί λειτουργικῆς διαταραχῆς. Ἐδῶ ἐγγίζομε τὴν πρακτικὴν σημασίαν τῆς ἱεραρχήσεως τῆς προσωπικότητος. Ἀντιλαμβάνομεθα γιὰτί ἡ φυτικὴ νευρώσις εἶναι σήμερα τόσο διαδεδομένη. Εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἀπωλείας αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς ἱεραρχήσεως.

Ὁ **Ponsoye**, ἀφοῦ ὑπενθυμίζῃ τοὺς διαδοχικοὺς σταθμοὺς τῆς ἀναπτύξεως τῶν νευρικῶν κέντρων εἰς τὴν ζωικὴν κλίμακα, ὑπογραμμίζει τὴν σπουδαιότητα τῆς τελευταίας ἀνακαλύψεως, τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου, αὐτοῦ ἀκριβῶς πού ἔλαβε εἰς τὸν ἄνθρωπο μία ἔκτασι ἀγνωστῆ στὸ ζωικὸν κόσμον καί ὁ ὁποῖος «διετήρησε μία πλαστικότητα πού ὁ ὄργανισμὸς δὲν διαθέτει πλέον». Οἱ ἐγκεφαλικῆς ἐντοπίσεις, δηλ. τὰ κατευθυντήρια κέντρα τῶν διαφόρων φυτικῶν λειτουργιῶν

καί τῶν σχέσεων, ἀποτελοῦν ἕνα μικρὸ μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου. Παραμένει «μία τεράστια μᾶζα μὴ εἰδικοῦ ἴσθου». Πρὶν ἀπὸ μερικά χρόνια, οἱ γιατροί, ἐκπαιδευμένοι στὸ σχολεῖο τῆς μόνης θετικῆς ἐπιστήμης, πίστευαν ἀκόμη ὅτι «τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐγκεφάλου δὲν χρησιμεύει σέ τίποτε». Ἐκεῖ εὐρίσκειται ἀναμφιβόλως ἡ ἔδρα τοῦ διαρκῶς κινουμένου ὕγρου, τῶν ἀντανεκλαστικῶν, τὰ ὁποῖα δίνουν στὴν ψυχικὴ καί διανοητικὴν μας ζωὴν τὸν καθαρὰ ἀνθρώπινον χαρακτήρα τῆς, μέχρι τίς ὑψηλότερες σφαίρας. Ἡ καταστροφή τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου ἐπιφέρει «τὴν ἀπώλεια τοῦ Ἐτέρου», καί τὴν ἔξαρσι τῶν αὐτοματισμῶν καί τῶν ἐνστικτῶν. Ὁ ὄργανισμὸς, διπλωμένος στὸν ἑαυτό του, ἀδιάφορος γιὰ τὸν κόσμον, στερημένος αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ἰκανότητος πού εἶναι ἡ ἀγάπη, λειτουργεῖ πλέον σὰν μηχανή.

Ἄλλὰ, ὅλα αὐτὰ τὰ νευρικὰ κέντρα, ἀπὸ τὰ πλέον αὐτόματα μέχρι τὸ πλέον πειθῆνιο, εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ φλοιοῦ, ἔδρα τῆς συνειδήσεως. «Τί συμβαίνει, γράφει ὁ **Ponsoye**, σ' αὐτὴ τὴν περιωρισμένην καί ἀσταθῆν μεθόριον, ὅπου γιὰ τοὺς μὲν ἡ ὕλη γεννᾷ τὸ πνεῦμα, γιὰ τοὺς δὲ τὸ πνεῦμα γίνεται ὕλη;... Τὸ πνεῦμα κρατᾷ τὸ μυστικὸν τῆς οὐσιώδους ἰδιομορφίας του. Κρατᾷ ἐπίσης τὸ μυστικὸν τῆς διεισδύσεώς του μέσα στὴν ὕλη ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀποδεικνύεται ἀνεξάρτητον εἰς τὴν οὐσίαν του. Μένει γιὰ μᾶς ἕνα δεδομένο, τοῦ ὁποῖου ἀγνοοῦμε τὴν προέλευσιν καί τὴν αἰτίαν καί ἡ μορφή ἐνεργείας, ἡ πλέον παράδοξη γιὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ζωὴ μᾶς προσφέρει τὸ παράδειγμα».

Τί ὠθεῖ τὸ πνεῦμα νά ἐνσαρκώνεται; διερωτᾶται ὁ συγγραφεύς. «Εἶναι τὸ ἐνστικτὸν τῆς ζωῆς... πού φέρει στὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθρώπων ἕνα ὄνομα: εἶναι ἡ ἀγάπη».

***

Ἐπανερχόμεθα, λοιπόν, ἀπὸ τὸν δρό-

μο τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης, εἰς τὸ μεταφυσικὸν πρόβλημα τοῦ ἀτόμου. «Τὸ βιολογικὸν πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου, γράφει ὁ **Ponsoye**, εἶναι πρόβλημα μεταφυσικόν». Καὶ πῶς κάτω γίνεται ἀκριβέστερος: «Ἡ λύσις τοῦ βιολογικοῦ προβλήματος τοῦ ἀνθρώπου... προϋποθέτει ἀποφασιστικὴ ἐπιστροφή στὴν μεταφυσικὴ γνῶσι καὶ ἐβελοντικὴ καὶ ἀδιάκοπη δέσμευσι τοῦ προσώπου πού νοσηλεύει πρὸς τὸ πρόσωπο πού ὑποφέρει».

Ὁ **V. von Weizsäcker**, ἐπικαλούμενος τὸ σύνθημα τῆς συγχρόνου ἰατρικῆς: νὰ νοσηλεύσωμε ὁλόκληρο τὸν ἄνθρωπο, προσθέτει: «Αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ὑπέρμετρος φιλοδοξία τοῦ γιατροῦ, ἂν καὶ τοῦ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀσθενοῦς, δὲν δικαιολογεῖται παρὰ ἐὰν οἱ ἐνέργειές του καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή βασίζονται σὲ μία ὄντολογικὴ ἀντίληψι περὶ ἀνθρώπου».

Ἔτσι, γιὰ νὰ ξαναβροῦμε τὴν ἔννοια τῆς προσωπικότητος, θὰ πρέπη νὰ θέσωμε τέρμα σ' αὐτὴν τὴν «ἀπώθησι τοῦ πνεύματος, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ποιήσεως»· θὰ πρέπη ν' ἀρχίσωμε νὰ μελετοῦμε τὸν ἄνθρωπο ὄχι ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἔξω μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ παρατήρησι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔσω μὲ τὴν ἀπ' εὐθείας γνωριμία, μὲ τὴν πνευματικὴ ἐπικοινωνία πού ἀναπτύσσει μεταξὺ γιατροῦ καὶ ἀρρώστου ἕνα σύνδεσμο ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον.

Δὲν χρειάζεται ν' ἀναφέρω ὅτι σήμερα δὲν ἔχουν ἀκόμα πεισθῆ γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ γιατροί. Πολλοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν στὴν ἐπιστημονικὴ προκατάληψι πού ἀποκλείει ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ κάθε ἀνάμιξι πνευματικῆ, φιλοσοφικῆ ἢ θρησκευτικῆ. Ἄλλὰ ἡ ἰατρικὴ περιορίζει αὐθαιρέτως τὸν ὄριζόντά της ὅταν στερῆται τῆς προεκτάσεώς της εἰς τὸν ἠθικὸ τομέα. Πού εὐρίσκεται τὸ ὄριον μεταξὺ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν πόνων τῆς ἀνθρωπότητος; «Ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει, γράφει ὁ **A. Maltarello**, καὶ τὰ αἷτια τῶν πόνων του δὲν βρίσκονται μόνον στὶς σωματικὰς ἀσθένειες. Ὑπάρχουν πόνοι ἠθικῆς φύ-

σεως πού ξεπερνοῦν πολὺ τοὺς φυσικοὺς πόνους. Ὑπάρχουν ἐξ ἄλλου σωματικὰ δεινὰ πού ἔχουν τὶς ρίζες τους σὲ ἠθικὰς διαταραχάς, σὲ πάθη, σὲ μιὰ ὑπερβολικὴ προσκόλλησι στὶς προσωπικὰς ἐπιθυμίας, σὲ μιὰ παράλογη ἀγάπη τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς εὐνοουμένους του κι ἀκόμη περισσότερο σὲ ταπεινὰ αἰσθήματα μίσους, ἐγωϊσμοῦ, πλεονεξίας».

Ἐνας προσεκτικὸς παρατηρητὴς ἀντιλαμβάνεται στὴν κοινὴ πηγὴ τῶν σωματικῶν καὶ ἠθικῶν πόνων, μιὰ θεμελιώδη ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου, μιὰ μεταφυσικὴ ἀγωνία. Εἶναι αὐτὸς ὁ πόνος πού ὁ **Henri Ochsenein**, στὸ ὠραῖο βιβλίον του «Οἱ σύντροφοὶ τῆς ζωῆς», καθορίζει μὲ τὴν τόσο ἐπιτυχῆ ἔκφρασι: «ἡ ἀρρώστεια τῆς ζωῆς» πού συγκρίνει μὲ τὴν «ἀρρώστεια τῆς πατρίδος», τὴν νοσταλγία. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λέει, ἀναζητοῦν τὴν ζωὴ: «Μάταια δοκιμάζομε ὅλες τὶς ἀλλαγὰς γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσωμε. Ἀλλάζομε στολές, μάσκες, ἐξωτερικὴ ὄψι, τόπο, συνήθειες, μερικοὶ ἀλλάζουν γυναῖκα, ἄλλοι θρησκεία, Ἐκκλησία, οἱ λαοὶ ἀλλάζουν κυβέρνησι καὶ καθεστῶτα... καὶ πάντοτε μένει αὐτὴ ἡ μυστηριώδης ἀρρώστεια πού ἐπίμονα μᾶς συντροφεύει διὰ μέσου ὄλων τῶν ἀλλαγῶν: ἡ ἀρρώστεια τῆς ζωῆς».

Ἄλλὰ εἶναι δύσκολο νὰ προσδιορίσωμε τὴν περιοχὴ αὐτῆς τῆς ἀσθενοῦς γιατί ἀκριβῶς ξεπερνᾶ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες κατηγορίας μας· σύμφωνα μὲ τοὺς τόσο ὀρθοὺς ὀρισμοὺς τοῦ **Mentha** εἶναι «ἕνα πεδῖον ἀόριστο, ἕνα εἶδος οὐδετέρας ζώνης, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν γνωρίζομε καλὰ ἐὰν ἀνήκη στὴν ἰατρικὴ, τὴν ψυχολογία ἢ τὴν θρησκεία». Καὶ στὴν σύγχρονον κοινωνία μας ὁ ἄνθρωπος πού πάσχει ἀπὸ τὴν «ἀρρώστεια τῆς ζωῆς», δύσκολα βρίσκει τὸν γενικὸ θεραπευτὴ πού χρειάζεταιται.

Ἐν τούτοις βλέπομε νὰ ἐμφανίζεται στὸ ἰατρικὸ σῶμα ἡ γενικὴ φροντίδα καὶ ἀνησυχία γιὰ τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα. «Τόσον εἰς τοὺς ἐπιστήμονας, γράφει ὁ **Kressmann** τοῦ **Bor-**

deaux, όσο και εις τούς πρακτικούς, τόσο εις τούς άγνωστικιστάς, όσο και εις τούς πιστούς, διαφαίνεται τις τελευταίης δεκαετίας ή ανάγκη μιᾶς έπιστήμης πιδ ανθρώπινης, μιᾶς ιατρικής πού θά ξέρη νά μελετᾶ τόν άνθρωπο όπως εἶναι και όχι όπως τόν φαντάζεται ή συμπεραίνει από πειράματα πού έγιναν στα ζωα ή από νόμους πού γενικεύθηκαν πρόωρα». Και συνεχίζει: «Έκει όπου ή ιατρική θέλησε νά δημόνο ένα «πρότυπο μηχανισμό» φτιαγμένο από έναλλάξιμα έξαρτήματα, βρήκε ένα άδιαίρετο σύνολον, του οποίου κάθε τμήμα εἶναι λειτουργία τών διπλανών του και αποτελεί με αυτά ένα σύνολον πού διακρίνεται από χαρακτηριστικές ιδιότητες, δηλαδή μία προσωπικότητα». Αυτό πού συμβαίνει σήμερα, λόγω τής τάσεως τής ιατρικής πρὸς εξειδίκευσιν, εἶναι ότι ὁ άσθενής νοσηλεύεται από πολλούς ιατρούς — ξεχωριστά για καθένα από τὰ ὄργανά του — αλλά δέν μπορεί σέ κανέναν νά έμπιστευθῆ τόν έαυτό του. «Η ιατρική, λέει ὁ **Mentha**, πρέπει νά δεχθῆ τήν τόσο συνήθη σέ άλλα πεδία έννοια του «άρχιεργάτου». Ένας από τούς ιατρούς πού συμμετέχουν εις τήν θεραπεία του άρρώστου πρέπει νά αναλάβῃ αὐτή τήν ύποχρέωσι. Γιατί ὁ άρρώστος δέν πρέπει νά κατακερματίζεται από πολλές έπιδράσεις, πολὺ περισσότερο νά μὴν έγκαταλείπεται στὸν έαυτό του, άπομονωμένος μὴ ξέροντας σέ ποιὸν νά καταφύγῃ». «Τὸ θέμα εἶναι, γράφει ακόμη, νά εξετάζεται ὁ άσθενής ὡς πρὸς τὸ σῶμα, τήν ψυχὴ και τὸ πνεῦμα, πού εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τής ιατρικής τής προσωπικότητος, και όχι αὐτὴ ἢ ἐκείνη ἢ εφαρμογή, τὸ τάδε σύστημα ἢ έξάρτημα. Αὐτὴ ἢ ιατρικὴ προχωρεῖ πέρα από τήν σωματικὴ ιατρικὴ χωρὶς νά μπορῆ κανεὶς νά προσδιορίσῃ τὰ άκριβῆ τής ὅρια οὔτε νά προβλέψῃ σέ ποιὲς συνεργασίες θά προσφύγῃ ὁ ιατρὸς σέ κάθε δεδομένη περίπτωση».

Έάν εἶναι φυσικὸ νά ὑφίσταται ἢ άπαραίτητη ιατρικὴ εξειδίκευσις, έν τούτοις βλέπομε ακόμη και στοὺς εξει-

δικευμένους νά εμφανίζεται μία τελείως καινούργια έννοια τής άλληλουχίας ὀλοκλήρου τής προσωπικότητος.

Εἰς τὰς Ἑνωμ. Πολιτείας, ὁ ὅρος «ψυχοσωματικὴ ιατρικὴ» εἶχε τεραστία έξάπλωσι διότι ανταποκρίνεται στὴν κλινικὴ παρατήρησι ένὸς μεγάλου αριθμοῦ περιπτώσεων. Στὴν άρρώστεια, γράφει ὁ **J. de Rougemont**, «ὁ ὄργανισμὸς και ὁ ψυχοπνευματικὸς κόσμος προσβάλλονται ταυτόχρονα». Ὑπενθυμίζω ότι ὁ ιατρὸς αὐτὸς εἶναι χειρουργός. Αὐτὴ ἢ γενικὴ κίνησις τής συγχρόνου ιατρικῆς δέν εἶναι κίνησις ψυχιάτρων. Δέν άποβλέπει εις άπλές νευρώσεις, τίς άπλές λειτουργικὲς διαταραχές. Ἀποβλέπει εις ὀλόκληρη τήν άσθένεια, εις ὀλόκληρη τήν προσωπικότητα. Τείνει άκριβῶς νά πληρώσῃ τὸ χάσμα πού εἶχε δημιουργηθῆ μεταξύ τών δύο πεδίων, του σώματος και του πνεύματος.

Πρέπει νά αναφέρω τὰ πολυάριθμα έργα του παθολόγου και ὕγιεινολόγου **Delore** τής Λυών, ὅπου αναπτύσσει τήν έννοια τής ένσαρκώσεως καθὼς και μιᾶς «ψυχο-φυσιολογίας», δηλ. μιᾶς φυσιολογίας καθαρῶς ανθρώπινης, διαχωρισμένης από τήν κοινὴ στὸν άνθρωπο και στὸ ζωὸ φυσιολογία. Ἀκόμη ένας χειρουργός, ὁ καθηγητὴς **Gosset** τών Παρισίων, έκανε στὴ χειρουργικὴ Ἑταιρεία μία ανακοίνωσι σχετικῶς με τήν «χειρουργικὴ και τήν ψυχοσωματικὴ ιατρικὴ».

Ἀντὶ τής φιλονεικίας μεταξύ τών ψυχαναλυτῶν, πού δέν έβλεπαν παρά τήν «ψυχογένεσι» και τών ὄργανογενετικῶν, πού διέκριναν μόνο φυσιοχημικὰ αίτια, διαπιστώνομε ένα κίνημα συνθέσεως πού συγκεντρώνει τίς άπόψεις του Χριστιανισμοῦ, θρησκείας τής ένσαρκώσεως. «Τὸ πνεῦμα ζῆ' έφ' ὅσον ένσαρκώνεται», γράφει ὁ **Ponsoye**. Ἀλλά προσθέτει: «... έξαφανίζεται έφ' ὅσον άφίνεται νά έξουσιασθῆ από τὸ ὄργανο τής ένσαρκώσεώς του». Ἐδῶ συναντοῦμε τὸν θεολόγο **Schütz** ὅταν γράφῃ: «Με τὸν ὄρο πρόσωπο, έννοοῦμε τὸν άνθρωπο σέ ὄλη τήν άν-

θρώπινη ύπόστασί του, σῶμα, ψυχή, πνεῦμα».

Πιστεύω προσωπικά ὅτι αὐτὴ ἡ ψυχωματική κίνησις εἶναι ἕνας σημαντικός σταθμὸς πρὸς τὴν ἀνακάλυψι τῆς προσωπικότητος. Ἄλλὰ δὲν εἶναι παρὰ ἕνας σταθμὸς. Ἡ ψυχή, μὲ τὴν ψυχολογικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου, μὲ τὴν ἔννοια ποῦ τῆς ἀποδίδουν οἱ φυσιολόγοι καὶ οἱ ψυχαναλυταί, δὲν θεωρεῖται ἀκόμη, κατὰ τὸν **Odier**, παρὰ «λειτουργίες». Ὁ ἐπιστήμων αὐτός, ἀντίθετα ἀπ' τὸν **Freud**, παραδέχεται ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰς τὶς ψυχικὰς «λειτουργίας», ὑπάρχουν πραγματικὰς «ἀξίες», δηλ. πνευματικὰς ἀξίες. Οἱ «λειτουργίες» δὲν συνθέτουν παρὰ τὸ ἄτομο. Οἱ «ἀξίες» εἶναι αὐτὰς ποῦ συνθέτουν τὴν προσωπικότητα.

Τὸ πνεῦμα, αὐτὴ ἡ θεία πνοὴ ποῦ ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο, χρησιμοποιοῖ αὐτὰς τὶς φυσιολογικὰς καὶ ψυχικὰς λειτουργίας γιὰ νὰ ἐκφρασθῇ. Τὸ πνεῦμα περικλείει τὸ μυστικὸ τῆς θαυμαστῆς των διαρθρώσεως. Μόνον αὐτὴ ἡ ἀντίληψις μᾶς δίδει μίαν συνθετικὴ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου. Μόνον αὐτὴ μπορεῖ νὰ ξαναδώσῃ στὴν ἰατρικὴ τὸν ἀνθρώπινο χαρακτήρα τῆς ποῦ τόσο τῆς λείπει. «Ἡ ἰατρικὴ, γράφει ὁ **Mentha**, θὰ ἐξανθρωπισθῇ καὶ θὰ λάβῃ νέα ζωὴ ὅταν οἱ ἰατροὶ ξαναβροῦν τὶς πηγὰς τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας ποῦ δὲν περιορίζεται, ὅπως ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ἀπὸ τὶς συνθήκες τοῦ χρόνου, τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ».

Ὅταν ὑπάρχουν ἐντοπισμένες διαταραχὰς στὶς φυσιολογικὰς καὶ ψυχικὰς λειτουργίας, μιὰ εἰδικὴ θεραπεία μπορεῖ νὰ θάλῃ τάξι γιὰ ἕνα χρονικὸ διάστημα. Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι μίαν τοπικὴν θεραπεία καὶ ὄχι γενικὴ, ἐπιφανειακὴ καὶ ὄχι εἰς βάθος. Αὐτὰς οἱ τοπικὰς καὶ τυχαῖες διαταραχὰς εἶναι σποραδικὰ συμπτώματα μιᾶς γενικωτέρας ἀσθενείας, ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πνευματικὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου.

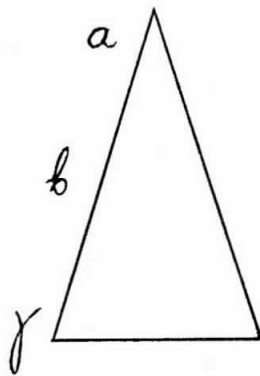
Οἱ ἀσθένειες ἔχουν μίαν συμβολικὴ

ἔννοια. Μπορεῖ νὰ ἐξετάζωνται ἐπιστημονικῶς ὡς ἕνα ὀρισμένο σύμπωμα, τοῦ ὁποίου τὸν μηχανισμό μελετᾶ ἡ ἐπιστήμη. Ἄλλὰ μποροῦν ἐπίσης ὅλες νὰ ἐξετάζωνται συμβολικῶς ὡς ἀτυχήματα ποῦ ἔπρεπε νὰ συμβοῦν, ὡς στοιχεῖα τῆς μοίρας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς σύμβολα τῆς ἀσθενείας ἀπὸ τὴν ὁποία προσβάλλεται μονίμως καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποῦ διετάραξε τὴν ἀρμονικὴ καὶ ὑγιᾶ φύσι ποῦ τοῦ εἶχε χαρίσει ὁ Θεός. Κι αὐτὸς ὁ θάνατος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕνα φυσιολογικὸ καὶ ψυχολογικὸ φαινόμενο, εἶναι τὸ μεγάλο γεγονός τῆς ἀνθρώπινης μοίρας.

«Ἡ πίστις στὴ Θεία Πρόνοια ποῦ κυβερνᾷ τὸν κόσμον μὲ ἀπειρὴ σοφία, γράφει ὁ **A. Maltarello**, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει βέβαια νὰ εἰσδύσωμε στὸ μυστήριον τοῦ πόνου μέχρι τὰ ἀνεξιχνίαστα βάθη του' μᾶς δίνει ἐν τούτοις τὸ κλειδί γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ τὸ λύσωμε ἐν μέρει. Ἀνακαλύπτει πράγματι στὴν ἀμαρτία τὴν βαθύτερη αἰτία τῶν δεινῶν ποῦ μαστίζουσιν τὴν ἀνθρωπότητα, οὕτως ὥστε ὅλη ἡ παθολογία μπορεῖ νὰ συνεχισθῇ μὲ τὴν ἀνταρσία τοῦ πρώτου ἀνθρώπου». Καὶ προσθέτει: «Ὁ χριστιανὸς ἰατρός ἐμπνέεται ἀπὸ βαθειὰ ταπείνωσι. Ξέρει ὅτι ἂν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπῃ τὸν πόνον, εἶναι γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἀνυπολόγιστα ὀφέλη. Ξέρει ὅτι ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς ἀξίζει πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν θεραπεία τοῦ σώματος. Ὁ Θεὸς διαλέγει διάφορα μέσα γιὰ ν' ἀγγίξῃ τὶς ψυχὰς' τὸ μέσον τοῦ πόνου, τὸσον τοῦ σωματικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἠθικοῦ, φαίνεται τὸ φυσικώτερον καὶ εἶναι τὸ πιὸ συχνόν. Ὁ πόνος μᾶς πλησιάζει στὸν Χριστό, Αὐτὸν ποῦ ἐξηγόρασε τὴν ἀνθρωπότητα, προσφέροντας τὸν ἑαυτοῦ «λύτρον ἀντὶ πολλῶν». Ὁ ἄρρωστος εἶναι ὁ ἀδελφός μας, στὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἀποπερατώνεται διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ διαδραματίζεται τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν».

Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνικὴ μᾶς δύνουν τὴν δυνατότητα νὰ θεραπεύωμε «τοπι-

κές θλάβες». Αυτό δὲν ἀπαιτεῖ ἀπό μᾶς καμμιά προσωπική δέσμευσι' μπορούμε νὰ παραμένωμε ἀντικειμενικοὶ παρατηρηταί. Ἄλλὰ τὴν ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀτύχημα ποὺ συνέβη στὴν πνευματική του μοῖρα, δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἀντιμετωπίσωμε παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον θεραπεύομε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας: «Ἡ εἰκόνα τοῦ μέλλοντος ἱατροῦ, εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Ponsoye, εἰκόνα ἐνὸς λαμπαδηφόρου, ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ὁ ἴδιος ἐξαγνισθῆ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξαγνίσῃ τοὺς ἄλλους, ποὺ ἀναλαμβάνει τὸν ἀνθρώπινο πόνο γιὰ νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ τὸν θεραπεύσῃ».

λικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου — (δηλ. τὸ πνεῦμα), τὸ ἐνδιάμεσον μέρος β, τὴ γνῶσι (δηλ. τὴν διάνοια) καὶ ἡ θάσις γ, τὸ σῶμα.

(*) Ὁ Δρ. Α. Stocker στὸ βιβλίο του «Σύγχρονοι ἀνθρώπου» κἀνει μίαν σημαντικὴ παράστασι τῶν στοιχείων τῆς προσωπικότητος.

Παρουσιάζει ἕνα κῶνο τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή α ἀντιπρὸσωπεύει τὴν καρδιά — μὲ τὴν πασκα...

PAUL TOURNIER

ΕΝΑΣ ΕΧΘΡΟΣ

Ἄδιάκοπα ἀτενίζουμε πρὸς τὴν ἀνατολὴ
ζητώντας ν' ἀντικρύσουμε
ἕνα χαμόγελο ἀπὸ τὸν οὐρανό.
Πλέον κουράστηκαν τὰ μάτια μας
καὶ βρῖσκουνε ἀνάπαυση
στὴ φευγαλέα δμίχλη τῶν δακρῶν.
Πλανιόμαστε γελοῖοι χρυσορῶχοι
μάταια ψάχνοντας στὸ χῶμα
τῆς δίχως σύνορα πεδιάδας
τοῦ πόνου καὶ τῆς δίψας.
Μᾶς συντροφεύει ἀμείλιχτα παντοῦ
τ' ἀβλέφαρο ἐκεῖνο μάτι

—κατάσκοπος στὴν κάθε κίνησή μας.

Κι' ὅμως πλουτίζουμε ὀλοένα
ἀπὸ φωνές κι εἰκόνες
ποὺ τὶς φυλάμε ζωντανές γιὰ προβολὴ
σὲ χώρους σκοτεινοῦς.

Ἄγωνιζόμαστε τοῦ κάκου νὰ τὶς
σβύσουμε...

Εἶναι πεισματικὴ ἡ μνήμη αὐτὴ
καμμιὰν γιὰ μᾶς δὲ νοιώθει ἀγάπη
εἶν' ἕνας ἐχθρὸς, φίλος τ' ἀδήφαγου
θανάτου.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ «Ἀπολογία Σωκράτους» εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἔργα τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀποδίδει κατὰ τὸν πλέον γνήσιον τρόπον τὸν λόγον, τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ Σωκράτους. Εἰς τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ὁ Πλάτων παρεμβάλλει πολλὰς ἰδικὰς τοῦ ιδέας καὶ ἐξιδανικεῦει μᾶλλον τὴν εἰκόνα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου καὶ διδασκάλου του. Εἰς τὴν Ἀπολογίαν ὁμοῦς ἀποδίδει πιστότερον καὶ μὲ ἐλαφρὰν διασκευὴν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός.

Ἡ Ἀπολογία εἶναι ἓν ἐκ τῶν πρώτων, ἂν ὄχι τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ Πλάτωνος, γραφῆν ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους. Σκοπὸς τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἀπ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀποκατάστασις τῆς τιμῆς τοῦ ἀδίκως καταδικασθέντος φιλοσόφου, τὸν ὁποῖον ὁ Πλάτων ἐθεώρει ἰδεώδη τύπον διδασκάλου καὶ ἀνθρώπου, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἡ πνευματικὴ, ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναμόρφωσις τῶν Ἀθηναίων διὰ τῶν φιλοσοφικῶν ἀρχῶν τοῦ Σωκράτους. Ἐπομένως ὁ χαρακτῆρ τοῦ ἔργου εἶναι διπλοῦς, ἀπ' ἑνὸς μὲν διδασκαλικός (ἠθικός), ἀπ' ἑτέρου δὲ δικανικός, ἀπολογητικός. Συγχρόνως ὁμοῦς δίδει καὶ μίαν πιστὴν καὶ ἀπαράμιλλον εἰκόνα τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνδρός.

Ἡ Ἀπολογία διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: α) Τὴν κυρίως ἀπολογίαν (κεφ. 1-24), β) τὰς ἀντιπροτάσεις τοῦ Σωκράτους διὰ τὴν ἐπιβλητέαν ποινὴν, καθ' ὅσον ὁ ἀγὼν ἦτο τιμητός (κεφ. 25-28) καὶ γ) τὴν προσλαλιὰν τοῦ Σωκράτους πρὸς τοὺς δικαστὰς μετὰ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν (κεφ. 25-33). Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ πρώτου μέρους τῆς Ἀπολογίας ὁ Σωκράτης δηλοῖ ὅτι θὰ εἴτῃ τὴν ἀλήθειαν χωρὶς ρητορικὰ σχήματα καὶ κοσμήματα, ὁμιλῶν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον καὶ χωρὶς ἐπιτήδευσιν. Κατόπιν θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἀνασκευάσῃ πρῶτον τὰς παλαιότερας

κατηγορίας «ὡς ἔστι τις Σωκράτης τὰ τε μετέωρα φροντιστὴς καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἅπαντα ἀνεζητηγὸς καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν» (κεφ. 2), ὅτι δηλαδὴ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν οὐρανίων φαινομένων καὶ τὴν σοφιστικὴν. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο σοφιστὴς οὔτε ἐμελέτα τὰ οὐράνια φαινόμενα, ὅπως κακῶς τὸν παρουσιάζει εἰς τὰ «Νεφέλας» τοῦ ὁ Ἀριστοφάνης. Αἱ κατηγορίαι αὐταὶ προέρχονται ἀπὸ μῖσος καὶ φθόνου, ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης ἤλεγχε τοὺς ἄλλους διὰ τὴν δοκησιοφίαν των. Ὁ ἴδιος ἐπίστευεν ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε, «ἐν οἷδα ὅτι οὐδὲν οἶδα», ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι ἐνόμιζον ὅτι γνωρίζουν πολλὰ καὶ δὲν ἐγνώριζον τὴν ἀγνοίαν των. Καὶ κατὰ τοῦτο ἐνόμιζεν ὁ Σωκράτης ὅτι ὑπερέχει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τὸν ἀπεκάλεσεν «ἅπάντων ἀνδρῶν σοφώτατον».

Κατόπιν ἀποκρούει τὴν κατηγορίαν ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους. Ἀπαντῶν εἰς τὸν Μέλητον καὶ κάμνων λογοπαίγνιον μὲ τὸ ὄνομά του λέγει ὅτι αὐτὸς οὐδέποτε ἐφρόντισε διὰ τοὺς νέους οὔτε γνωρίζει ποῖος κάμνει καλλίτερος τοὺς νέους, καὶ ὁμοῦς τολμᾷ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Σωκράτη ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους. Ἐπειτα ὁ Μέλητος ἀντιφάσκει λέγων ὅτι ὁ Σωκράτης εἶναι ἄθεος, πιστεῖει ὁμοῦς εἰς μερικοὺς θεοὺς, τὰ «καινὰ δαιμόνια». Ἀλλ' ὅλοι αἱ κατηγορίαι, παλαιαὶ καὶ νέαι, ὀφείλονται εἰς φθόνον καὶ ἂν καταδικασθῇ αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ αἰτία. Αὐτὸ τὸ ἐγνώριζεν ὁ Σωκράτης καὶ ὁμοῦς δὲν μετέβαλεν ιδέας καὶ τρόπον ζωῆς, φοβούμενος τὸν θάνατον, διότι οἱ συντετοὶ ἄνθρωποι κατὰ τὴν γνώμην του δὲν σκέπτονται τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου, ἀλλὰ κυρίως ἐξετάζουν ἂν πράττουν δίκαια ἢ ἄδικοι. Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πράττει πάντοτε τὸ καθῆκον καὶ δὲν φοβεῖται τίποτε, παρὰ μόνον τὴν ἀτιμίαν καὶ αἰσχύνην τῶν κακῶν πράξεων.

Ὁ Σωκράτης ἐφρόντιζε νὰ κάμῃ πάντοτε τὸ καθῆκον του ἔναντι τῆς πόλεως. Καὶ ὅταν ὑπηρετήσῃ ὡς ὀπλίτης εἰς τὰς μάχας τῆς Ποτειδαίας, τοῦ Δηλίου καὶ τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐφάνη πιστὸς καὶ γενναῖος πολεμιστὴς. Ἀλλὰ κύριον καθῆκον τῆς ζωῆς του καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ἐθεώρησε νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων. «Φιλοσοφοῦντά με δεῖ ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους». Διὰ τοῦτο δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ νὰ φιλοσοφῇ καὶ νὰ προτρέπῃ τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἀρετὴν, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπηρετεῖ τὸν Θεὸν καὶ τὴν πόλιν, διδάσκων τοὺς πολίτας, «μῆτε σωματίων ἐπιμελεῖσθαι μῆτε χρημάτων πρότερον μῆδ' οὕτω σφόδρα ὡς τῆς ψυχῆς, ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται, λέγων ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα» (κεφ. 17). Ἐπομένως ἂν τὸν θανατώσουν θὰ βλάψουν ἑαυτούς, διότι δὲν θὰ ἔχουν ἄλλον ἐλέγχοντα καὶ καθοδηγοῦντα εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον. Ἐὰν μὲ θανατώσετε, λέγει «εἶτα τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῖτ' ἂν' εἰ μὴ τινα ἄλλον ὁ Θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψῃ κηδόμενος ὑμῶν». Ἡ φράσις αὕτη θεωρεῖται ὡς προφητεία περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου. Ὁ Σωκράτης ὡς σοφὸς ἀνὴρ διησθάνετο τὴν ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ κάποιος ἀπεσταλμένος ἐκ Θεοῦ, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι δὲν ἠσχολήθη μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ δὲν ἐπεδίωξε νὰ λάβῃ ἀξιώματα, διὰ νὰ ἐπιτελῇ ἀπερίσπαστος τὸ ἔργον του. Ἔτσι προσέφερε καλλιτέραν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐμόρφωνε καλοὺς πολίτας. Οὐδεὶς ἐκ τῶν μαθητῶν ἢ συγγενῶν αὐτῶν τὸν κατηγοροῦσεν ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους. Καταλήγων λέγει ὅτι δὲν ἐκλιπαρεῖ τὸν οἶκτον τῶν δικαστῶν, τοὺς παρακαλεῖ μόνον νὰ δικάσουν συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον.

Εἰς τὸν 6' λόγον, μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν δικαστῶν περὶ τῆς ἐνοχῆς του, ἀπορεῖ διότι κατεδικάσθη μὲ μικρὰν διαφορὰν τριάκοντα μόνον ψήφων. Δὲν προτείνει καμίαν ποινὴν, διότι ἔχει ἤρημον τὴν συνειδήσιν του καὶ νομίζει ὅτι μᾶλλον πρέπει νὰ ἀμειφθῇ διὰ τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν πόλιν, μὲ στίσις εἰς τὸ πρῦτα-

νεῖον. Ἐξορίαν δὲν δέχεται, διότι καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τὰ ἴδια θὰ κάμῃ καὶ θὰ πάθῃ, διότι τοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ παραβῇ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ διδάσκῃ, «ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπων» λέγει. Δύναται νὰ δώσῃ χρήματα μόνον τριάκοντα μνᾶς, ὅσα προσέφερον οἱ φίλοι του.

Εἰς τὸν τρίτον λόγον, τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Σωκράτης μετὰ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του, ἐλέγχει τοὺς καταδικάσαντας αὐτὸν δικαστὰς διὰ τὴν ἄδικον ἀπόφασίν των, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ δώσουν ἀφορισμὸν νὰ κατηγορηθῶν εἰς τὸ μέλλον ἢ πόλις ὅτι ἐφόνευσε σοφὸν ἄνδρα, ἂν καὶ ὁ ἴδιος δὲν νομίζει ὅτι εἶναι σοφός. Ἐπειτα ἐνθαρρύνει τοὺς ἀθώωσαντας αὐτόν, λέγων ὅτι ὁ θάνατος εἶναι μετάβασις εἰς ἄλλην ζωὴν καλλιτέραν. Τέλος συγχωρεῖ τοὺς καταδικάσαντας αὐτόν, ἀποχαιρετᾷ τοὺς φίλους καὶ τὰ παρακαλεῖ νὰ φροντίσουν διὰ τὰ παιδιὰ του.

✧ ✧ ✧

Αὐτὰ περίπου καὶ ἐν ὀλίγοις εἶπεν ὁ Σωκράτης εἰς τὸ δικαστήριον. Ἐκείνο τὸ ὁποῖον κάμνει καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δίκης μέχρι τοῦ τέλους αὐτῆς, εἶναι ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἀπάθεια μὲ τὴν ὁποίαν συμπεριεφέθη ὁ Σωκράτης ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀπαθείας του εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οὔτε πρὸ τῆς δίκης ἀνησύχησε καθόλου, οὔτε ἐσκέφθη τί νὰ ἀπολογηθῇ, οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης, ὅταν ἤδη εἶχεν ἀκούσει τὰς φοβεράς καὶ ψευδεῖς κατηγορίας, ἔδειξε τὴν παραμικρὰν ψυχικὴν ταραχὴν. Ὡς ἄλλος χριστιανὸς πρὸ Χριστοῦ ἐφήρμοσε τὸ εὐαγγελικὸν λόγιον, «μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι» ἐνώπιον ἀρχόντων καὶ κριτῶν. Καὶ τοῦτο, διότι ὅπως ἔλεγεν, ὅλη ἡ ζωὴ του δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο, παρὰ μία μελέτη ἀπολογίας. Ὅπως λέγει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του (βιβλ. Δ', κεφ. 8), ὅταν ἠρώτησε τὸν Σωκράτη ὁ Ἐρμογένης ὁ Ἴππυζίου πρὸ τῆς δίκης, διατί δὲν ἐτοιμάζει τὴν ἀπολογία του, ἀπήντησε: «οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν διαβεβιωκέναί; ...οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγένηται ἢ διασκοπῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πρᾶττων δὲ τὰ δίκαια καὶ

τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἤνπερ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι». Δὲν ἐπτοήθη ὁ φιλόσοφος ἀπὸ τὰ σοφιστικά ἐπιχειρήματα καὶ τὰς συγκοφαντίας τῶν ἀντιπάλων του καὶ πιστὸς εἰς τὰς ἀρχάς του ἐπρωτίμησε νὰ ἀπολογηθῆ με ἀπλοῦν αὐτοσχέδιον λόγον, χωρὶς ρητορικά σχήματα καὶ περιτέχνους φράσεις. Δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ ἐντυπωσιάσῃ ὄσον εἰς τὸ νὰ εἴπῃ καθαρὰ τὴν ἀλήθειαν.

Ἔπειτα, ὅπως ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφεῖσαν ἀπολογία ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος, ὁ Σωκράτης δὲν ἠτοίμασεν ἀπολογία, διότι ὅπως λέγει, ὅταν ἐπεχείρησε νὰ πράξῃ τοῦτο, ἠναντιώθη εἰς αὐτὸν τὸ δαιμόνιον. Καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δίκης δὲν ἠναντιώθη τὸ δαιμόνιον εἰς τίποτε, καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδίδει ὁ Σωκράτης εἰς τὸ ὅτι ὁ θάνατος εἶναι κάτι καλόν, καὶ ἄς τὸ νομίζομεν κακόν. Εἰς τὴν ἀπολογία τὴν γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος, ὁ Σωκράτης ἀποδίδει τὴν ἀποτροπὴν τοῦ δαιμονίου εἰς τὸ ὅτι ὁ Θεὸς νομίζει ὅτι τώρα εἶναι καιρὸς νὰ ἀποθάνῃ, ἀφοῦ ἔζησεν ἄριστα, καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὰ βάσανα τῶν γηρατιῶν: «Νῦν δὲ εἰ ἐτι προθήσεται ἡ ἡλικία, οἶδ' ὅτι ἀνάγκη ἔσται τὰ τοῦ γήρεως ἐπιτελεῖσθαι καὶ ὁρᾶν χειρὸν καὶ ἀκούειν ἤττον καὶ δυσμαθέστερον εἶναι καὶ ὄν ἔμαθον ἐπιλησιμονέστερον. Ἄν δὲ αἰσθάνωμαι χειρὸν γιγνόμενος καὶ καταμέμφομαι ἑμαυτὸν πῶς ἂν, εἰπεῖν, ἐγὼ ἐτι ἡδέως βιοτεύομαι; ἴσως δέ τοι φάται αὐτὸν καὶ θεὸς δι' εὐμένειαν προξενεῖ μοι οὐ μόνον τῷ εὐκαιρῷ τῆς ἡλικίας καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τῷ ῥᾶστα...» (Ξεν. Ἀπολ. Σωκρ. 1, 6-7). Ἴσως εἰς αὐτὸ ἐστηρίχθη ὁ Νίτσε καὶ ἔγραψεν ὅτι ὁ Σωκράτης ἐπίτηδες ἐπρωτίμησε τὸν θάνατον, ἀποστρεφόμενος τὴν ζωὴν, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰ βάσανα τῶν γηρατειῶν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ εὐκόλον δόξαν. Ἄλλ' ὁ φιλόσοφος δὲν ἀπεστρέφεται τὴν ζωὴν οὔτε ἐδειλίαζεν ἐμπρὸς εἰς τὰς δυσχερείας καὶ τὰ δεινὰ αὐτῆς. Ἀπλῶς ἔδειξε μίαν ἡρωϊκὴν στάσιν, ὅπως ἤρμοζεν εἰς ἓνα φιλόσοφον καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον.

Ἔπειτα ὁ Σωκράτης δὲν ἔδειξε μνησικακίαν οὔτε ἔχθραν πρὸς τοὺς κατηγοροῦς του. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐπλησίασε τοὺς Χριστιανοὺς μάρτυρας, οἱ ὁ-

ποῖοι μὲ χαρὰν καὶ χωρὶς μῖσος πρὸς τοὺς διώκτας των μετέβαιον πρὸς τὸ μαρτύριον.

Ἡ ὅλη στάσις τοῦ Σωκράτους κατὰ τὴν περιφήμον ἐκείνην δίκην ὀφείλεται τόσον εἰς τὰς ὑγιεῖς φιλοσοφικὰς του ἀρχὰς ὅσον καὶ εἰς τὸ ὅτι ἐτήρησεν αὐτὰς πιστῶς καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν, πράττων πάντοτε τὸ δίκαιον καὶ ἐπιτελῶν εὐσυνειδήτως τὸ καθήκον του. Οὐδέποτε ἐφοβήθη ἀπειλὰς καὶ ἐκβιασμούς, διὰ νὰ πράξῃ κάτι τὸ ἀδίκον. Ἀντιμετώπισε μὲ θάρρος καὶ γενναίότητα καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τριάκοντα τυράννους. Αὐτὴ ἡ συνείδησις τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος τοῦ ἔδωσε θάρρος καὶ δύναμιν κατὰ τὴν δραματικὴν ἡμέραν τῆς δίκης. Ἔχων καθαρὰ τὴν συνείδησιν καὶ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ δὲν ἠσθάνθη τὸν παραμικρὸν φόβον ἢ ταραχὴν πρὸ τῶν δικαστῶν, δὲν ἔχασε τὸ θάρρος, τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὴν αἰσιοδοξίαν του. Δὲν φοβεῖται καθόλου καὶ αὐτὴν τὴν θανατικὴν καταδίκην, διότι πιστεύει ὅτι «οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα», μὲ ἄλλα λόγια τὸν καλὸν ἄνθρωπον δὲν μπορούν οἱ κακοὶ νὰ τὸν βιάσων ποτέ, οὔτε τὸν ἀφήνει ποτὲ ὁ Θεός. «Ὅλα αὐτὰ δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι αὐτονόητα, διότι τὰ ἐδήλωσε καθαρὰ ὁ Κύριος: «μὴ φοβηθεῖτε ἀπὸ τῶν ἀποκρινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ζημιῶσαι». Διὰ τὸν Σωκράτη ὅμως ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἄγνωστα καὶ μόνον μὲ θείαν ἔμπνευσιν ἀσφαλῶς τὰ ἐσκέφθη.

Ὁ Σωκράτης μὲ τὴν γενναίαν του στάσιν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ κατόπιν μὲ τὴν ἥρεμον ἀντιμετώπισιν τοῦ θανάτου ἀνεδείχθη ἀληθὴς φιλόσοφος, συνεπὴς πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς του ἀρχὰς, ἐπεσφράγισεν ἄριστα τὸ ἔργον του καὶ ἀπέκτησεν αἰωνίαν δόξαν. Ἡ προσωπικότης αὐτοῦ θά θαυμάζεται πάντοτε καὶ ἡ διδασκαλία του θά ἐμπνέῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θά τοὺς ὀδηγῇ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καθήκοντος.

B. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΛΠΙΣ ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Σ' ὄλο τὸν κόσμον τὸ Οἰκογενειακὸ Δίκαιο εὐρίσκεται σὲ στάδιο ἀναπροσαρμογῶν. Παράδειγμα ὁ γερμανικὸς νόμος περὶ ἐξωγάμων τοῦ 1969, ὁ αὐστριακὸς νόμος περὶ ἐξωγάμων καὶ ὁ γαλλικὸς νόμος γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ παιδιοῦ. Καὶ οἱ νόμοι περὶ διαζυγίου παντοῦ μεταρρυθμίζονται. Τὸ παραδοσιακὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ τὸ προβάδισμα τῶν νομίμων τέκνων ἔναντι τῶν ἐξωγάμων καὶ ἀπὸ τὴν κυριαρχικὴν θέσιν τοῦ συζύγου. Μία τελείως νέα ἀντίληψις περὶ νομικῆς ἰσότητος καὶ περὶ συντροφικότητος ὠδήγησε στὶς γνωστὰς προσπάθειες χειραφετήσεως, τῶν γυναικῶν π.χ. καὶ τῶν παιδιῶν.

Σὲ ἐποχὴ πλουραλιστικῆς κοινωνίας, κατὰ τὴν ὁποία τὸ κράτος δὲν αἰσθάνεται πλέον ὑπεύθυνο γιὰ ἠθικὰς ἀρχὰς παραδεκτὰς ἀπὸ ὄλους καὶ ἐπιδιώκει νὰ ρυθμίσῃ ἀκόμη μόνον τὶς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς οἰκογενειακῆς κοινότητος, στὸν ἐνδοοικογενειακὸ χῶρον συμβαίνουν συχνότερες συγκρούσεις παρὰ πρὶν. Γι' αὐτὸ, στὴ δικαστικὴ πρᾶξι, εἶναι μὲγαλό μειονέκτημα, ὅταν διαφορετικὰ δικαστήρια ἀποφασίζουν γιὰ τὶς ἐνδοοικογενειακὰς συγκρούσεις καὶ καθιστοῦν δυνατὴ τὴν κοινωνικὴ συμπαράστασι. Προβάλλει λοιπὸν ποικιλοτρόπως τὸ αἴτημα γιὰ ἓνα συγκεντρωτικὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον θὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν κοινωνικοπαιδαγωγικὴν ἄποψιν.

“Ὅταν δημιουργοῦνται σοβαρὰς διαταραχὰς στὶς οἰκογένειες, κατὰ τὸ Γερ-

μανικὸ Δίκαιο, διάφορα δικαστήρια ἐπιλαμβάνονται μὲ τὶς ἐπιπτώσεις τῶν. Τὸ Τμῆμα Διαζυγίων τοῦ Πρωτοδικείου εἶναι ἓνας μόνον κρίκος σ' αὐτὴν τὴν ἀλυσίδα. Τὰ μέτρα γιὰ παιδιὰ καὶ νέους ποὺ στεροῦνται καταλλήλου οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, προβλήματα δηλαδὴ σχέσεων γονέων-τέκνων, ἐπίσης ὑποθέσεις ἐγκλημάτων ἀνηλικῶν ἀναλαμβάνονται ἀπὸ ἄλλα δικαστήρια, κυρίως ἀπὸ τὸ Δικαστήριον Κηδεμονίας Ἀνηλικῶν. Πολλοὶ δικασταὶ ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἓνα ἐνιαῖον Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον θὰ ἦταν δυνατὸν πρὸ τὸ συμφέρον τῆς οἰκογενείας νὰ συγκεντρώῃ ὄλες αὐτὰς τὶς ὑποθέσεις καὶ συγχρόνως νὰ προσφέρῃ κοινωνικὴν συμπαράστασιν στὸν σημερινὸ ἄνθρωπον ποὺ εἶναι μπλεγμένος σὲ τόσες συγκρούσεις.

Βεβαίως οἱ δυσκολίες εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ ὅσες φανταζόμεσθε. Ὑπάρχουν στὴν Ὀμοσπονδιακὴ Δημοκρατία Δυτικῆς Γερμανίας δύο μέθοδοι γιὰ τὴ δημιουργίαν ἑνὸς τέτοιου δικαστηρίου: Θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ξεκινήσωμε ἀπὸ τὸν γάμον καὶ τὴ λύσιν τοῦ. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ τοποθετούσαμε τὴ διαδικασίαν διαζυγίου καὶ τὴ διάλυσιν τοῦ γάμου στὸ κέντρον, πρᾶγμα ποὺ θὰ καθιστᾷ ἀναγκαῖον ἓνα πλῆθος ἀπὸ μετέπειτα διαδικασίας. Θὰ ἦταν ἐπίσης δυνατὸν νὰ ξεκινήσωμε ἀπὸ τὴν ἔσιν τῶν παιδιῶν, τῶν ὁποίων δὲν ἐκπληρώνεται τὸ αἴτημα ἀγωγῆς ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν. Ἡ ἔλλειψις καταλλήλου οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος πολ-

λῶν παιδιῶν καὶ νέων θὰ καθίστα ἀπαραιτήτη τῆ συνένωσι τοῦ Δικαστηρίου Κηδεμονίας καὶ τοῦ Δικαστηρίου Ἀνηλίκων. Ὅταν ἐξετάζουμε ἀπροσαρμοστούς ἢ ἐγκληματοῦντας ἀνηλίκους, συχνὰ διερωτώμεθα ἂν πρέπη νὰ τοὺς κρίνη ἓνας ποινικός δικαστής ἢ ἂν δὲν θὰ ἦταν σκοπιμώτερο νὰ φωτισθῇ ὁλόκληρη ἢ οἰκογενειακὴ κατάστασις καὶ ἔπειτα ν' ἀναζητηθῇ σ' ἓνα Δικαστήριον Ἀνηλίκων, σχετικὸ μὲ τὸ σημερινὸ Δικαστήριον Κηδεμονιῶν, ἢ λύσις τῶν συγκρούσεων καὶ νὰ καθορισθοῦν τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα ἀγωγῆς. Δὲν θὰ ἔπρεπε ἐπίσης νὰ εἶναι ἀφετηρία τῶν σκέψεων ἢ ἀξιόποινοις πράξις, ἢ ὅποια περιλαμβάνεται σὲ μίαν παράγραφο τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ἀλλὰ ἢ ἔλλειψις καταλλήλου οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος πού κάποτε ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐγκληματικότητα, συχνὰ ὅμως μὲ τελείως διαφορετικὰς ἐκδηλώσεις, ὅπως «σκασιαρχεῖο ἀπὸ τὸ σχολεῖο», χρῆσι ναρκωτικῶν ἢ γλίστρημα σὲ ὑποπολιτισμούς.

Ἄν ξεκινᾶμε ἀπὸ τὸ διαζύγιον, θὰ ἔπρεπε νὰ δεσπόζῃ τὸ τμήμα Διαζυγίων. Ἄν ξεκινᾶμε ὅμως ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν κατὰ τὴν οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, καθίσταται ἀπαραίτητος ἓνας «Δικαστής Ἀγωγῆς», ὁ ὁποῖος — σύμφωνα μὲ τὴ σημερινὴ ὁρολογία — ἀποφαίνεται γιὰ τὴν κηδεμονία καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀνηλίκων καὶ ἴσως διασαφηνίζει ἐπίσης καὶ ἀποφαίνεται γιὰ τὰ προβλήματα τῆς διαταράξεως τοῦ γάμου, τὸ διαζύγιον, τὴ λύσιν ἢ ἀκύρωσιν αὐτοῦ τοῦ γάμου καὶ τὶς συνέπειαι τοῦ χωρισμοῦ.

Ὅποιαδήποτε λύσις καὶ ἂν προτιμηθῇ, ἓνα Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον προσφέρει σειρὰ κοινωνικοπαιδαγωγικῶν δυνατοτήτων καὶ πρακτικῶν πλεονεκτημάτων.

Πρῶτον, μόνον ἔπειτα ἀπὸ ἔντονη γνῶσις τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως μπορεῖ ὁ δικαστής νὰ λάβῃ ὀρθὴν ἀπόφασι. Γνωρίζομε ὅτι λίγαις οἰκογένειαις, οἱ κοινωνικῶς ἀσθενέστεραις δηλαδὴ καὶ οἱ ἀτελεῖς, ἀπασχολοῦν διαρκῶς τὰ δικαστήρια. Στὴ Νέα Ὑόρκη π.χ. διεπιστώθη ὅτι εἶναι πολὺ λίγαις οἱ οἰκογένειαι

γιὰ τὶς ὁποῖαι ἀπαιτεῖται συνεχῶς δικαστικὴ μεσολάβησις.

Ἐκτός αὐτοῦ: Θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐκλέγεται προεκτικὰ ὁ δικαστής, θάσει ἰδιαιτέρας κλίσεως, μορφώσεως καὶ ἐμπειρίας. Στὴ νομικὴ ἐπιστήμη δημιουργεῖται ὅπωςδήποτε μίαν ἐξειδίκευσις. Ἐνας «δικαστής ἀγωγῆς» ἢ «οἰκογενειακὸς δικαστής» θὰ μπορούσε ν' ἀποκτήσῃ ἐπιμόρφωσιν καὶ ψυχολογικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς γνώσεις πού τὸν κάνουν ἰδιαίτερα κατάλληλον γι' αὐτὸ τὸ λειτουργήμα.

Ἐπὶ πλέον: Θὰ ἦταν δυνατόν τὸ Δικαστήριον αὐτὸ νὰ συνεργάζεται στενὰ μὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ γραφεῖα καὶ ἰδιαιτέρως νὰ εὑρίσκειται σὲ συνεχῆ ἐπικοινωνία μὲ τὴν Ὑπηρεσίαν Ἀνηλίκων.

Ἐκτός αὐτοῦ: Αἱ μέθοδοι ἐργασίας μεταξὺ τῶν δικαστῶν καὶ τῶν ἐθελοντικῶς ἐργαζομένων διαφέρουν. Θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐνοποιηθοῦν. Καθὼς ἡ κοινότης ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ τὴν λύσιν τῶν ἐνδοοικογενειακῶν συγκρούσεων, θὰ ἦταν δυνατόν ἢ γνωστὴ διαμάχη γιὰ τὴν προτεραιότητα κατὰ τὴν διαδικασίαν νὰ μετασχηματισθῇ πρὸς ὄφελος τῆς καλύτερας κατανοήσεως.

Ἄλλο πλεονέκτημα: Θὰ ἦταν δυνατόν νὰ παραστέκεται εἰς τὸ δικαστήριον μίαν ὁμᾶς ἐιδικῶν. Ἐννοοῦμε παιδαγωγούς, ψυχολόγους καὶ κοινωνικοὺς ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἐργάζωνται εἴτε ὡς σύμβουλοι εἴτε ὡς σύνεδροι. Ἦδη συνεργάζεται τὸ Δικαστήριον Ἀνηλίκων μὲ τὸ Συμβουλευτικὸν Γραφεῖον Γάμου. Αὐτὸ τὸ Γραφεῖο ἀπὸ ἀρκετὸν καιρὸ δὲν ἔχει πλέον μοναδικὸ σκοπὸ νὰ συγκρατῇ κλονισμένους γάμους, ἀλλ' ὀφείλει νὰ συμβάλλῃ στὴ λύσιν τῶν συγκρούσεων μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ νὰ προσφέρῃ ἀνθρωπιστικὴ βοήθεια. Ὁ σύμβουλος γάμου δὲν ἐνδιαφέρεται μόνον γιὰ τὶς συγκρούσεις γάμου, ἀλλ' ἐπίσης καὶ γιὰ τὰ προβλήματα ἀγωγῆς, τὰ ὅποια σήμερον μὲ τὶς γνωστὰς δυσκολίας μὲ τὰ παιδιὰ γίνονται διαρκῶς ἐπιτακτικώτερα. Προστίθεται τὸ «Συμβουλευτικὸν Γραφεῖον Νέων», τὸ ὁποῖο συχνὰ ἀπευθύνεται σὲ ναρκομανεῖς νέους' προσφάτως καὶ ἓνα

« Συμβουλευτικὸν Γραφεῖον Νέων Ἐνηλίκων », οἱ ὁποῖοι λόγω τῆς μειώσεως τῆς ἡλικίας τῆς ἐνηλικιώσεως ἀντιμετωπίζουν πολλὰ προβλήματα ἀνθρωπίνης καὶ οἰκονομικῆς φύσεως.

Γνώσεις παιδαγωγικῆς τῆς ομάδος καὶ δυναμικῆς τῆς ομάδος ἀπαιτοῦνται ἐδῶ καὶ στενότερη ἐπαφή μὲ τὸ δικαστήριον θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἐπιθυμητὴ βοήθεια γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζωμε ὅτι: Ὁ δικαστὴς πρέπει νὰ μένη « Φύλαξ τῆς Δικαιοσύνης » καὶ ὄχι « Καρδιὰ τῆς Προνοίας ». Ἄλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου δὲν στηρίζεται σήμερα πλέον μόνον στὴν ἐρμηνεία διατάξεων, ἀλλὰ στὴ θαθεὶά γνῶσι τῆς εἰδικῆς περιπτώσεως, στὴν ἀναζήτησι τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων κινήτρων τῆς.

Καὶ ἀκόμη: Ἐπειδὴ στὶς μικρὲς πόλεις αἱ ἀποφάσεις θὰ μπορούσε νὰ μὴν εἶναι ἀδιάβλητοι, δὲν θὰ ἦταν πλέον ἀρμόδιο τὸ τοπικὸ Πρωτοδικεῖο, ἀλλὰ τὸ πλησιέστερο ἐπαρχιακὸ δικαστήριον, καὶ ὁ δικαστὴς δὲν θὰ ἔπρεπε ν' ἀλλάζῃ πολὺ συχνά.

Παρόμοιες σκέψεις εἶχαν ἤδη γίνει καὶ στὸ παρελθόν. Τὸ Συνέδριον τῶν Γερμανῶν Νομικῶν τοῦ 1928 εἶχε ἀσχοληθῆ μ' αὐτὲς, ἀλλ' εἶχε ἀποκρούσει ἀνάλογα σχέδια.

Μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον εἶχε ἐπανέλθει ἐκ νέου τὸ θέμα τῆς δημιουργίας Οἰκογενειακοῦ Δικαστηρίου. Ὑπεδεικνύετο πρὸ πάντων ὅτι ἡ συγκέντρωσις τῶν οἰκογενεικῶν περιπτώσεων στὰ χέρια ἑνὸς δικαστοῦ θὰ διευκόλυνε μίαν ἀνθρωπιστικώτερη διαδικασία καὶ δικαιότερες ἀποφάσεις. Πολλὲς ὅμως ἐπιτροπὲς τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης τῆς Βόννης ἐξηκολούθουν ν' ἀποκρούουν τὸ σχέδιον.

Μόλις τὸ 1964 μίαν ἐπιτροπὴν ἡ ὁποία συνεστήθη γιὰ τὸν Ὄργανισμὸν τῶν Δικαστηρίων ἐξεφράσθη ὑπὲρ τοῦ « μικροῦ οἰκογενειακοῦ δικαστηρίου », τὸ ὁποῖο θὰ ἦταν ἀρμόδιο γιὰ περιπτώσεις διαλύσεων γάμου καὶ τῶν συνεπειῶν των.

Τελείως ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτὲς τὶς προσπάθειες πού ξεκίνησαν ἀπὸ τὸ Οἰκογενειακὸ Δίκαιον, κύκλοι τῆς « Συμπα-

ραστάσεως τῆς Νεότητος » καὶ τῆς « Προστασίας Ἐγκληματούντων Ἀνηλίκων » συνέστησαν ἓνα Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον ἢ Δικαστήριον Ἀγωγῆς, τελείως διαφορετικοῦ τύπου. Μία συνάντησις κοινῶν ἐργατῶν τὸ 1964 ἔθεσε στὸ κέντρον τῶν συζητήσεων τὸ θέμα: « Ὁ νέος ἀνθρώπος ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου » καὶ ἐτάχθη μὲ τὴν ἀποψιν ὅτι ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῆ ἓνα ἐνιαῖο Δικαστήριον Ἀγωγῆς γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς. Αὐτὸ τὸ Δικαστήριον θὰ ἦταν ἀρμόδιο γιὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ Δικαστηρίου Κηδεμονίας καὶ γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις τοῦ ἕως τώρα Δικαστηρίου Ἀνηλίκων. Θὰ ξεκινούσε ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλου οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, ἡ ὁποία ὠδήγησε τὸν νέο ἀνθρώπον στὸν κατηφορικὸ δρόμον καὶ τὸν ἔφερε σὲ σύγκρουσιν μὲ τὸν ποινικὸν νόμον. Μόνον ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐρωτήματος ἀν προὔπῃρξε ἔλλειψις καταλλήλου οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος θὰ μπορούσε ν' ἀνοίξῃ νέες δυνατότητες βοήθειας καὶ νὰ δώσῃ νέες ὠθήσεις ἀγωγῆς.

❖ ❖ ❖

Ἐνα βλέμμα στὸ ἐξωτερικὸ δείχνει, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαστηρίου ἔχει ἤδη πραγματοποιηθῆ ποικιλοτρόπως. Ἐχομε πρὸ πάντων ὑπ' ὄψιν τὶς Η.Π.Α. καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἀσφαλῶς ἐκεῖ τὰ Οἰκογενειακὰ Δικαστήρια ἔχουν τελείως διαφορετικὸ προορισμὸ ἀπὸ τὰ γερμανικά. Τοποθετοῦν πραγματικὰ τὸν δικαστὴν στὸ κέντρον τῶν προσπαθειῶν συμπαραστάσεως καὶ τὸν κάνουν ρυθμιστὴν παιδαγωγικῶν ἀποφάσεων.

Στὶς Η.Π.Α. λόγω τῆς ἐκεῖ ἐπικρατούσης ὁμοσπονδοποιήσεως τῶν Πολιτειῶν ἡ ἐξέλιξις δὲν εἶναι ὁμοιόμορφος. Ἐχει κανεὶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐκεῖ πολλὰ ἀφήνονται στὴν πρωτοβουλίαν τοῦ δικαστοῦ καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ πρωτοβουλία εἶναι σπουδαιότερα ἀπὸ ἓνα νομοθετικὸ διάταγμα. Ἡ λεγομένη Κίνησις Δικαστηρίων Ἀνηλίκων στὶς Η.Π.Α. ἔδωσε ὠθησιν γιὰ τὴ δημιουργίαν Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων (Family Courts), τὰ ὁποῖα εἶναι ἀρμόδια γιὰ κάθε διαδικα-

σία κατά ἀνηλίκων και κατά ἐνηλίκων, οἱ ὅποιοι ἔπαισαν πρὸς παιδιά και ἐφήβους. Μ' αὐτοὺς τοὺς Δικαστὰς Ἀνηλίκων συνεργάζεται ὁμάς ειδικῶν: ψυχιάτρων, ψυχολόγων, κοινωνιολόγων, ἰατροπαιδαγωγῶν. Ἀργότερα ἐζητήθη αὐτὸ τὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον νὰ εἶναι ἀρμόδιον και γιὰ ὑποθέσεις διαζυγίου. Τὸ πρῶτον Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον αὐτοῦ τοῦ τύπου ἰδρύθη τὸ 1914 στὸ Ohio. Τὸ 1922 ἐδημιουργήθησαν σ' ὅλοκληρη τὴν Πολιτεία τῆς Βιργινίας παρόμοια Οἰκογενειακὰ Δικαστήρια. Ἀποφασιστικὴ ὑπῆρξε ἡ δραστηριότης μιᾶς νομικῆς προσωπικότητος, τοῦ δικαστοῦ Paul W. Alexander, ὁ ὅποιος εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ σκαπανεὺς τῆς Ἀμερικανικῆς Κινήσεως Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἐγκλήματος και Ἐγκληματικότητος δημοσιευθὲν Πρότυπον Σχεδίου Οἰκογενειακοῦ Δικαστηρίου ὑπέδειξε ἕναν ἐνιαῖον δρόμον γιὰ τὴ δημιουργία τῶν Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων. Ἐν τῷ μεταξύ στις διάφορες Πολιτείες τῶν Η.Π.Α. ὑπάρχουν Οἰκογενειακὰ Δικαστήρια πάντοτε σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν Κοινωνικὴ Πρόνοια. Στὴν ὁμάδα τῶν συνεργατῶν αὐτῶν τῶν δικαστηρίων ἀνήκουν κανονικὰ σύμβουλοι γάμου και ἰατροπαιδαγωγοί.

Ἡ συζήτησις γιὰ τὴν ἀξία και τὴν ἀπαξία τῶν Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων συνεχίζεται στις Η.Π.Α. Ἐνα μέρος τῶν δικηγόρων ἀποκρούει τὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον, ἐνῶ ἀκριβῶς οἱ κοινωνικοὶ λειτουργοὶ θεωροῦν αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν καλὴ και σκόπιμη.

Τελείως διαφορετικὴ ἐξέλιξις ἔγινε στὴν Ἰαπωνία, ὅπου μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐδημιουργήθησαν νέα Οἰκογενειακὰ Δικαστήρια κάτω ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ ἐπιρροή. Ἡ προσαρμοστικότης, ὁ ζήλος γιὰ μάθησιν και ἡ ἱκανότης μιμήσεως τοῦ Ἰαπωνικοῦ λαοῦ, συνδεδεμένα μὲ τὴν ἀγάπην του γιὰ τὴν τάξιν, ἐπραγματοποίησαν ἐδῶ ὅσαν τελευταία συνέπειαν ἕνα ὑποδειγματικὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον. Ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον εἶχε διαταραχθῆ τὸ

ἰαπωνικὸ «σπίτι», μίαν μεγάλην οἰκογένειαν δηλαδή πού ἐσήμαινε τελεία ὑποταγὴ τῶν μελῶν τῆς στὴν ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ και στὴν ὁποία προηγουμένως ἐστηρίζετο ἡ ἰαπωνικὴ κοινωνία. Ἐργὸ τῶν Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων εἶναι μόνον νὰ προσφέρουν κοινωνικὴ συμπαράστασιν στις καινούργιες μικρὲς οἰκογένειες και νὰ στηρίζουν τὴ νέα δομὴ τῆς ἰαπωνικῆς κοινωνίας. Ἐτσι τὰ ἰαπωνικὰ Οἰκογενειακὰ Δικαστήρια ἐγίναν ἕνας θεσμὸς μὲ τυπικὸ ἰαπωνικὸ χαρακτῆρα πού ἐξηγεῖται μόνον ἀπὸ τὸ μεγάλο κοινωνικὸ ἀναστάτωμα.

Ἐπάρχουν στὴν Ἰαπωνία 46 δικαστικὲς περιοχὲς μὲ ἕνα Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον ἢ καθε μίαν. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουν ἐπίσης παραρτήματα Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων σὲ μικρότερες πόλεις. Ἡ πείρα πού ἔχει ἀποκτηθῆ χρονολογεῖται ἀπὸ μικρὸν σχετικῶς χρόνον.

Ὁ Κεντρικὸς Ὄργανισμὸς τῶν Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων συνεργάζεται μὲ ἄλλους ειδικοὺς κλάδους· παράλληλα μὲ μίαν ὑπηρεσίαν γιὰ θέματα ἀνηλίκων ὑπάρχει ἕνα τμήμα γιὰ ἐκπαιδεῦσιν στὴν οἰκοκυρικὴ. Τὸ ἰαπωνικὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον χειρίζεται ὅλα τὰ προβλήματα τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως και ὅλες τὶς δυσκολίες ἀγωγῆς μέσα στὴν οἰκογένειαν. Ὡς Δικαστήριον Ἀνηλίκων αὐτὸ τὸ δικαστήριον εἶναι ἀρμόδιον γιὰ ὅλα τὰ πταίσματα τῶν νέων ἀπὸ ἡλικίας 14-20 ἐτῶν, ἐπίσης γιὰ τὴν κοινωνικοποίησιν παιδιῶν κάτω τῶν 14 ἐτῶν, τὰ ὅποια δείχνουν ἐγκληματικὲς τάσεις. Τὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριον κρίνει ἐπίσης ἀδικήματα κατὰ ἀνηλίκων. Ἐνα παράρτημα Οἰκογενειακῶν Ὑποθέσεων εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον γραφεῖον ἐξομαλύνσεως ἐνδοοικογενειακῶν συγκρούσεων. Ὅπως ἀναφέρεται στὸν κανονισμό, σκοπὸς τῆς διαδικασίας εἶναι νὰ ἐξομαλύνῃ τὶς ἔριδες εἰρηνικά, δηλαδή ἐπὶ «ἠθικοῦ πεδίου», «μὲ ζεστὴ καρδιά».

Τὸ ἐν ἕκτον τῶν 2000 ἰαπωνικῶν δικαστῶν εἶναι οἰκογενειακοὶ δικασταί Ἀναζητοῦνται δὲ πάντοτε γι' αὐτὸ τὸ ἔργον πρόσωπα πού διαθέτουν μακρὰ πείρα, ἔχουν ἰδιαίτερες ἀνθρώπινες ἀρετὲς και κοινωνικοπαιδαγωγικὲς γνώσεις. Καμ-

μία γυναίκα όμως δεν έχει γίνει ακόμη στην Ίαπωνία οικογενειακός δικαστής. Με τον οικογενειακό δικαστή συνεργάζονται πρόσωπα από όλες τις ειδικότητες. Με το Δικαστήριο είναι συνδεδεμένα κλινικά παραρτήματα που έχουν σκοπό να γνωματεύουν για τις περιπτώσεις ψυχοσθενών ή και να τις αναλαμβάνουν.

Ένω στην Ίαπωνία πρόκειται για ένα ειδικό Δίκαιο, που προήλθε από τις τυπικές Ιαπωνικές σχέσεις, μπορούμε να διαπιστώσουμε και στην Εύρωπη έδω και εκεί τάσεις για «μικρή» λύσι Οικογενειακών Δικαστηρίων. Ένδιαφέρων είναι επί παραδείγματι ο βελγικός νόμος για την προστασία της νεότητος του 1966 που δεν αφορά μόνον τη δραστηριότητα της πολιτείας απέναντι των νέων, αλλά και ένα είδος έξειδικεύσεως των οικογενειακών δικαστηρίων. Έτσι επί παραδείγματι το Βελγικό Δικαστήριο Αηηλίκων είναι αρμόδιο για τη σύναψη γάμου ενός αηηλίκου, αλλά και για τις συνέπειες του διαζυγίου. Αυτό το δικαστήριο μπορεί σέ όλες τις περιπτώσεις να λάθη απόφασι διαφορετική από τους συμβίθασμους των γονέων, όταν αυτό είναι πρός τó συμφέρον του αηηλίκου.

Σέ άλλα ευρωπαϊκά κράτη, π.χ. στη Γαλλία, τη Σουηδία, την Όλλανδία και την Έλβετία, διαφαίνονται επίσης παρόμοιες τάσεις. Τό ίδιο ισχύει και για μερικές χώρες του Άνατολικού Μπλόκ. Μέχρι στιγμής όμως καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν έχει εισαγάγει ένα συγκεντρωτικό Οικογενειακό Δικαστήριο κατά τó Ιαπωνικό πρότυπο, διότι προφανώς θα έπρεπε να είναι πολύ συγκεντρωτικό και θα άπήτητε τελειώς διαφορετικό τύπο δικαστού.

Στην Όμοσπονδιακή Δημοκρατία Δυτικής Γερμανίας τó σχέδιο ενός νόμου για την άναμόρφωσι του περί γάμου και οικογενείας Δικαίου έφερε πάλιν τó θέμα στό προσκήνιο. Τό κέντρον θάρους αυτού του σχεδίου εύρίσκεται στην άναδιαμόρφωσι της διαδικασίας διαζυγίου

και της ρυθμίσεως των συνεπειών του. Περιλαμβάνεται σ' αυτό: ή ρύθμισις του θέματος της διατροφής μετά τó διαζύγιο, ή παραχώρησις της στέγης, ή διανομή της οικοσκευής, ή διατροφή και ή έπιμέλεια των παιδιών. Γίνεται λόγος για «γενίκευσι της άποφάσεως», ώστε τó Οικογενειακό Δικαστήριο να ρυθμίζη όχι μόνον τó διαζύγιο, αλλά και τις συνέπειες αυτού του τóσον σημαντικού άνηθρωπίνου θήματος. Αυτό σημαίνει ότι ή λύσις ενός κλονισθέντος γάμου παρά τη θέλησι του ενός συζύγου μπορεί να γίνη μόνον όταν θα έχουν ρυθμισθή δικαστικώς οί σ υ ν έ π ε ι ε ς του διαζυγίου. Έάν οί σύζυγοι θέλουν να κάνουν χρήσι της δυνατότητος λύσεως του γάμου κοινή συναινέσει μετά από χωρισμό ενός έτους, πρέπει προηγουμένως να έχουν συμφωνήσει για τις σπουδαιότερες συνέπειες του διαζυγίου και να έχουν θέσει υπό την κρίσι του δικαστηρίου τη συμφωνία των.

Έτσι — άναφέρεται στό σχέδιο — είναι δυνατόν ή να έξασφαλισθή ίκανοποιητική λύσις της έως τώρα συμβίθσεως δύο άνθρώπων ή ν' άποφευχθή ή μετέπειτα διαρκής έπισκίασις της συμβιώσεως.

Όλες οί οικογενειακές υποθέσεις θα παραπέμπωνται στά Οικογενειακά Δικαστήρια. Αυτά τά Δικαστήρια θα είναι αρμόδια τόσο για τις υποθέσεις γάμου και διαζυγίου, όσο και για τις υποθέσεις ρυθμίσεως της έξουσίας των γονέων, της κηδεμονίας ενός παιδιού και της προσωπικής έπικοινωνίας με τó παιδί. Προσέτι για έριδες λόγω της έπιβληθείσης υπό του νόμου διατροφής, για τη ρύθμισι του θέματος της κατοικίας και της οικοσκευής, για έριδες έπι της κοινής άκινήτου περιουσίας και για περιουσιακές άπαιτήσεις των συζύγων μεταξύ των.

Τό σχέδιο παραθέπει να προτείνη έξωδικαστικά όργανα για τó Οικογενειακό Δικαστήριο. Έδω πρέπει να παρατηρήσωμε με διάθεσι κριτικής ότι και μία καλύτερα μισθοδότησις του δικαστού δεν βελτιώνει τά προσόντα του. Μπορούμε έπίσης έδω να ύπενθυμίσωμε

δτι ήδη, σύμφωνα με τὸ νόμο περί Δικαστηρίων Ἀηηλίκων, οί δικασταί και οί εἰσαγγελεῖς ἀηηλίκων ἐκλέγονται μεῖ ἰδιαίτερη προσοχή, πρέπει νὰ ἔχουν παιδαγωγικές ἱκανότητες και πείρα στήν ἀγωγή τῶν νέων, χωρίς ἔως τώρα νὰ ἔχουν ἐπιτευχθῆ στήν πράξι αὐτοί οί σκοποί.

Εἶναι σπουδαῖον ὅτι τὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριο ἀναβάλλει αὐτεπαγγέλτως μία ὑπόθεσι μέχρις ἀποκαταστάσεως τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως ὅταν ὑπάρχουν ἐλπίδες ἐξομαλύνσεως.

Δύναται τότε τὸ Δικαστήριο νὰ ὀρίζη ὠρισμένες διευθετήσεις, π.χ. σχετικὰ μετὴν ἐξουσία τῶν γονέων, τὴν προσωπική ἐπικοινωνία μετὰ τὰ παιδιὰ κ.λ.π. Ἐδῶ γίνονται ἤδη ἐμφανεῖς οί δυσκολίες, ὅταν τὰ μέτρα τοῦ Δικαστοῦ Κηδεμονιῶν και τῆς Ὑπηρεσίας Ἀηηλίκων ἀκολουθοῦν διαφοροτική κατεύθυνσι. Ἡ συνεργασία μετὴν Ὑπηρεσία Ἀηηλίκων δὲν διασαφηνίζειται ἀκόμη στοῦ σχεδίου. Θεωροῦμε σκόπιμο ὅτι πρέπει νὰ δοθῆ μεγαλύτερα ἀνεξαρτησία στήν Ὑπηρεσία Ἀηηλίκων ὥστε νὰ εἶναι αὐτὴ σὲ θέσι νὰ ὀρίζη τὰ ὀρθότερα μέτρα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ διαδικασία διαζυγίου στοῦ μέλλον δὲν θ' ἀρχίζει μετὴν ὑποβολὴ ἀγωγῆς, ἀλλὰ μόνον μετὰ μία πρότασι. Σ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο τῆς προτάσεως πρέπει ἐπίσης ν' ἀναφέρεται ἂν ὑπάρχουν παιδιὰ, τί προτείνεται γιὰ τὴν ρύθμισι τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων, και ἂν ἐκκρεμοῦν οἰκογενειακές ὑποθέσεις πρὸ τοῦ Δικαστοῦ Κηδεμονιῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο παρέχεται ἡ δυνατότης μεταφορᾶς στοῦ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριο τῶν ὑποθέσεων πού ἔχουν ἐγερθῆ στοῦν Δικαστῆ Κηδεμονιῶν. Ἐνοεῖται ὅτι τὸ Οἰκογενειακὸ Δικαστήριο ἀποφασίζει μόνον γιὰ ὅσα προκύπτουν κατὰ τὴν περίοδο τοῦ διαζυγίου, ὄχι γιὰ τὰ πρὸ ἢ μετὰ τὸ διαζύγιο.

Βλέπομε ἀμέσως ἀπὸ τις λίγες αὐτὲς παρατηρήσεις ὅτι τὸ σχέδιο δὲν εἶναι ἀ-

κόμη ἢ τελευταία λέξις τῆς σοφίας. Βεβαίως ἢ σκέψις τῆς ἀνάγκης συγκεντρώσεως τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων πού σχετίζονται μετὰ ἓνα διαζύγιο καρποφορεῖ. Πρέπει ὅμως νὰ λάθωμε ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἔχουν μόνον οί ἀρρωστες οἰκογένειες δύσκολα παιδιὰ, ἀλλ' ὅτι παραλλήλως ὑπάρχουν πολλές περιπτώσεις ὅπου, χωρίς νὰ ὑπάρχη λύσις γάμου, τὸ δικαστήριο πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῆ γιὰ τις σχέσεις ἀγωγῆς: Γονεῖς ἀποδεικνύονται ἀνίκανοι ἢ ἀκατάλληλοι· παιδιὰ ὑφίστανται κακὴ μεταχείρισι, παιδιὰ ἐγκληματοῦν, ὠθοῦνται δηλαδή λόγω ἐλλείψεως κοινωνικοποιήσεως σὲ τρόπους συμπεριφορᾶς πού δὲν ἀνταποκρίνονται στοῦς κανόνες τῆς κοινωνίας. Αὐτὲς οί περιπτώσεις θὰ ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίζονται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅπως οί περιπτώσεις κατὰ ἢ μετὰ τὸ διαζύγιο.

Εἶναι διὰ τοῦτο πολὺ ἀμφίβολο, ἂν γιὰ τὴν δημιουργία τῶν Οἰκογενειακῶν Δικαστηρίων τὸ σημεῖο συνδέσεως τοῦ διαζυγίου εἶναι τὸ ἐνδεδειγμένο. Σημεῖο συνδέσεως θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ εἶναι τὸ παιδὶ πού ἔχει ἀνάγκη και ὁ νέος πού δὲν ἔχει προσαρμοσθῆ στήν κοινωνία και ὄχι ἡ διαδικασία τοῦ διαζυγίου. Πολλοί ἄλλοι ἐπίσης οὐσιώδεις ἐνδοιασμοὶ διατυπώνονται κατὰ τοῦ σχεδιαζομένου Οἰκογενειακοῦ Δικαστηρίου στοῦ θέμα τῆς ἐφαρμογῆς του.

Θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ ὑποχωρήσουν ὄλοι αὐτοί οί δικονομικοί ἐνδοιασμοὶ μπροστὰ στήν ἐλπίδα ὅτι θὰ δημιουργηθῆ ἓνα Οἰκογενειακὸ Δικαστήριο. Ἀσφαλῶς, θὰ ἦταν καλὸ νὰ συγκεντρωθοῦν σ' ἓνα χέρι ἀγωγὰ διαζυγίου και διατροφῆς, ὑποθέσεις κηδεμονίας, περιπτώσεις νεανικῆς ἐγκληματικότητος και παιδαγωγικά μέτρα. Δὲν μπορούμε ἀμέσως ν' ἀκολουθήσωμε τις τάσεις τοῦ Ἰαπωνικοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαστηρίου. Εἶναι ὅμως εὐχάριστο ὅτι αὐτὴ ἡ σκέψις συζητεῖται και ἀφυπνίζει τὴν κοινὴ συνείδησι. Ἀνοίγει και σχεδιάζεται ὁ δρόμος πρὸς ἓνα γερμανικὸ, ἀκόμη και εὐρωπαϊκὸ, Οἰκογενειακὸ Δικαστήριο.

WALTER BECKER

ΤΟ ΣΕΞ ΚΑΙ Η ΑΓΑΠΗ

Ἡ εἰσαγωγή τῆς σεξουαλικῆς διαφωτίσεως στή μέση ἐκπαίδευση στή Γαλλία ἔχει δημιουργήσει πολλές συζητήσεις σχετικὰ μέ τήν σκοπιμότητα τοῦ μαθήματος αὐτοῦ, τήν πληρότητα τῆς διαφωτίσεως πού προσφέρεται, τήν καταλληλότητα τῶν χρησιμοποιουμένων προσώπων, μέσων καί μεθόδων καί ἄλλα. Στό φύλλο τῆς 5ης Μαροτίου 1974 τῆς γαλλικῆς ἐφημερίδος Le Figaro δημοσιεύθηκε ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ Jean Guilton, μέλους τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, σχετικὰ μέ τό θέμα.

Ἐπίσης ἀρθρογράφος σημειώνει στήν ἀρχή, μέ κάποια δόση εἰρωνείας, ὅτι, εὐτυχῶς, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά γνωρίζουμε τόν μηχανισμό τῆς ὁράσεως γιά νά βλέπουμε, οὔτε τόν μηχανισμό τῆς πέψεως γιά νά φάμε ἕνα καλό γεῦμα, οὔτε, ἀκόμη ὀλιγώτερο, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γνώσις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπαραγωγῆς γιά νά ἐρχονται νέοι ἄνθρωποι στόν κόσμο. Καί στήν ἐποχή μας ὅπου οἱ ἐπιστημονικῆς γνώσεις προσφέρονται ἀπό τὰ μαθητικά χρόνια «ἐκπλήσεται κανεῖς πού ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κατορθώσει νά ἀναπαράγεται σέ τόσο μεγάλη ἔκταση, χωρὶς νά ἔχη παρακολουθήσει μαθήματα γιά τὰ σεξουαλικά ὄργανα».

Ἐπίσης ἀρθρογράφος σημειώνει στήν ἀρχή, μέ κάποια δόση εἰρωνείας, ὅτι, εὐτυχῶς, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά γνωρίζουμε τόν μηχανισμό τῆς ὁράσεως γιά νά βλέπουμε, οὔτε τόν μηχανισμό τῆς πέψεως γιά νά φάμε ἕνα καλό γεῦμα, οὔτε, ἀκόμη ὀλιγώτερο, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γνώσις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπαραγωγῆς γιά νά ἐρχονται νέοι ἄνθρωποι στόν κόσμο. Καί στήν ἐποχή μας ὅπου οἱ ἐπιστημονικῆς γνώσεις προσφέρονται ἀπό τὰ μαθητικά χρόνια «ἐκπλήσεται κανεῖς πού ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κατορθώσει νά ἀναπαράγεται σέ τόσο μεγάλη ἔκταση, χωρὶς νά ἔχη παρακολουθήσει μαθήματα γιά τὰ σεξουαλικά ὄργανα».

274

Ἐπίσης ἀρθρογράφος σημειώνει στήν ἀρχή, μέ κάποια δόση εἰρωνείας, ὅτι, εὐτυχῶς, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά γνωρίζουμε τόν μηχανισμό τῆς ὁράσεως γιά νά βλέπουμε, οὔτε τόν μηχανισμό τῆς πέψεως γιά νά φάμε ἕνα καλό γεῦμα, οὔτε, ἀκόμη ὀλιγώτερο, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γνώσις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπαραγωγῆς γιά νά ἐρχονται νέοι ἄνθρωποι στόν κόσμο. Καί στήν ἐποχή μας ὅπου οἱ ἐπιστημονικῆς γνώσεις προσφέρονται ἀπό τὰ μαθητικά χρόνια «ἐκπλήσεται κανεῖς πού ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κατορθώσει νά ἀναπαράγεται σέ τόσο μεγάλη ἔκταση, χωρὶς νά ἔχη παρακολουθήσει μαθήματα γιά τὰ σεξουαλικά ὄργανα».

«Ποῖο μυστήριο;» ἐρωτᾷ. «Ὅπως δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νά γνωρίζουμε τόν μηχανισμό τῆς ὁράσεως γιά νά βλέπουμε, οὔτε τόν μηχανισμό τῆς πέψεως γιά νά φάμε ἕνα καλό γεῦμα, οὔτε, ἀκόμη ὀλιγώτερο, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γνώσις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπαραγωγῆς γιά νά ἐρχονται νέοι ἄνθρωποι στόν κόσμο. Καί στήν ἐποχή μας ὅπου οἱ ἐπιστημονικῆς γνώσεις προσφέρονται ἀπό τὰ μαθητικά χρόνια «ἐκπλήσεται κανεῖς πού ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κατορθώσει νά ἀναπαράγεται σέ τόσο μεγάλη ἔκταση, χωρὶς νά ἔχη παρακολουθήσει μαθήματα γιά τὰ σεξουαλικά ὄργανα».

Πολλοὶ ἀναγνώσται τοῦ Figaro ἔγραψαν στόν Jean Guilton ὅτι τό λύκειο θά προσφέρει τήν διαφώτιση, τίς ἐπιστημονικῆς γνώσεις, τήν ἐνημέρωση, ὅτι αὐτὰ θά εἶναι προσαρμοσμένα στήν ἡλικία τῶν μαθητῶν καί ὅτι θά εἶναι ἔργον τῶν γονέων καί τῶν θρησκευτικῶν παραγόντων

νά δώσουν την ήθικη έρμηνεύα. Κατά τόν Γάλλο Άκαδημαϊκό αυτός ό διαχωρισμός, ή ανάθεσις δηλαδή τής φροντίδος του δένδρου τής ζωής στο σχολείο και τής φροντίδος του δένδρου «τής γνώσεως του καλού και του κακού» στα χέρια των πνευματικών παραγόντων, είναι δύσκολος στην πράξη. Δέν υπάρχουν πράξεις ήθικα άχρωμες. Άκόμη και στην περιοχή τής επιστήμης ή έκθεσις, ή παρουσίαις των γεγονότων φέρει την σφραγίδα τής ιδεολογικής τοποθετήσεως. Και έάν ύποτεθή ότι αυτός πού θα δώσει τις επιστημονικές αυτές γνώσεις είναι άμερόληπτος και ουδέτερος και περιορίζεται να περιγράφη την σύλληψη, επί παραδείγματι, ή περιγραφή αυτή μόνον είναι πολύ πιθανόν να γεννήση στο πνεύμα του παιδιού ή του εφήβου εικόνες και παρορμήσεις και τής έπιθυμία άκόμη να πειραματισθή ό ίδιος.

Στόν ισχυρισμό ότι είναι προτιμότερο να διατρέχουμε αυτόν τόν κίνδυνο παρά να έχουμε την άνεύθυνη και λαθραία ένημέρωση των παιδιών, ό Jean Guilton γράφει ότι πρέπει να άποφεύγουμε να κρίνουμε τό παλαιό καθεστώς τής άγνοίας σαν να παρουσίαζε αυτό μόνον μειονεκτήματα διότι και τό σύστημα τής «έπιστημονικής» διαφωτίσεως έχει τά μειονεκτήματά του.

Άναφερόμενος στις όδηγίες για τόν τρόπο τής διδασκαλίας καθώς και στα βιβλία τής σεξουαλικής διαφωτίσεως, έπισημαίνει ότι άποσιωπάται τό θέμα «πειρασμός», ή άμαρτία τής σάρκας. «Φαίνεται, γράφει, σαν να άνεγνώριζε κανείς δίκαιο στους Έλληνες φιλοσόφους πού συνέχεαν την άμαρτία με ένα σφάλμα όφειλόμενο στην άγνοια» σαν να άρκοϋσε τό φώς ένός κερνού να κάνει τή θέληση να είναι σωστή».

Είναι γνωστό ότι αυτό δέν άνταποκρίνεται στην έμπειρία του καθενός ούτε στην γενική έμπειρία. Ό «καρπός» είναι έλκυστικός. Τά ταμπού με τά όποια τόν περιβάλλει ή κοινωνία φαίνεται ότι προέρχονται από την ζηλοτυπία των θεών. Τό θέμα μās όδηγεί σε μιάν άρχέγονη σκηνή, στόν κήπο τής Έδεμ και στην πτώση των πρωτοπλάστων. «Η Βασιλεία των Ουρανών θα έλθη όταν ό άνδρας και ή γυναίκα θα είναι γυμνοί και δέν θα ντρέπονται γι' αυτό». Η προφητεία αυτή, πού ό André

Gide είχε βρή σ' ένα άποκρυφο Εδαγγέλιο και του άρεσε να αναφέρει, φαίνεται να συνδέη τόν Gide, τόν Marcuse και τόν Rousseau και να μās τοποθετη πάλι στο κέντρο του προβλήματος. Ό άρθρογράφος θέτει τό έρώτημα: Έάν καταργηθούν τά ταμπού, οι μάσκες, οι ύποκρισιες, οι προφυλάξεις και ή αιδώς, κάθε τί πού σκεπάζει τό σέξ, θα άποκατασταθή ή άθωότης, θα ξαναβροϋν οι άνθρωποι την άληθινή κατάσταση του παραδείσου; Μπορούμε να δεχθούμε ότι ή άπογόρευσις και ό «νόμος» με την άποκάλυψη του κινδύνου τής σάρκας προκαλούν την άμαρτία; Και άρκει να καταργηθή ό νόμος και να δοθούν οι γνώσεις για να άποκτήσουμε ίσοροπία, μία άπόλαυση άγνή;

Στην έποχή μας πούς θα τολμήση να πη ότι ή γενετήσια όρμη ύπόκειται σε έκτροπές, ότι όλοι ρέπουμε στην κατάχρησή της, ότι αυτή ή κακή χρήσις είναι άδίκημα εις βάρος του άνθρωπίνου γένους, τής οικογενείας, τής ζωής και αυτής άκόμη τής άληθινής εύτυχίας του άτομου; Η αιδώς είναι τό πνεύμα πού περιβάλλει τό σώμα. Ό Φρούδ άνεκάλυψε αυτό πού είχε πη ό Άγ. Άύγουστίνος: ότι τό παιδί στα πρώτα χρόνια τής ζωής του δέν είναι τόσο άγνό, άν και είναι άθωο. Τό σέξ, όπως μās τό άποδεικνύουν οι μυθιστοριογράφοι και οι θεατρικοί συγγραφείς από τόν Racine μέχρι τόν Claudel, είναι ό χώρος όπου ύφαίνονται τά πεπρωμένα των άνθρώπων. Ένα σφάλμα κατά την νεανική ήλικία μπορεί να έπηρεάση βαθύτατα δόλοκληρη τή ζωή.

«Ω! ασφαλώς, καταλήγει ό Jean Guilton, έπιθυμώ να ύπάρχη φώς έδώ. Άλλά όχι μόνον «τό επιστημονικόν» φώς: όλο τό φώς. Να άποκαλύψουν, αλλά όχι να είναι ικανοποιημένοι με μία μερική άποψη» να δείχνουν τόν μυστηριακό δεσμό του σέξ και τής αγάπης» να συντελοϋν να άνεβαίνη ή γνώσις μέχρι τό μυστήριο. Ό έφηβος, περισσότερο από τόν ώριμο, διψά για την άλήθεια. Δέν θέλει να του κρύβουν ό,τιδήποτε. Άλλά πρέπει να του άποκαλύπτουν όχι ένα μόνον μέρος τής άλήθειας, αλλά ό λ η την άλήθεια».

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΚΛΟΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Ὁ ἐπαγγελματικός προσανατολισμός πρέπει νά γίνεται καί νά τείνη πρὸς ὠρισμένους ἀντικειμενικούς σκοπούς, οἱ ὁποῖοι συντιθέμενοι εἰς τὸ τέλος νά δίδουν τὴν δυνατότητα εἰς τὸν νέον — παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ *Maximum* τῆς ἀποδοτικότητός του διὰ τὸ δεδομένον ἐπάγγελμα — νά εὕρῃ τὸν δρόμον μιᾶς ἀληθῶς δημιουργικῆς καὶ εὐτυχισμένης ζωῆς.

Εἰς ἐκ τῶν ἀντικειμενικῶν τούτων σκοπῶν συνίσταται εἰς τὸ νά ἐπιτύχῃ ὁ προσανατολισμός νά προσφέρῃ εἰς τὸ ἄτομον ἐργασίαν προσιδιάζουσαν εἰς τὰς ἰδιαιτέρας κλίσεις καὶ ἰκανότητας καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ψυχικὴν κατασκευὴν — τὸν ψυχολογικὸν τύπον — ἐκάστου ἀτόμου.

Ὁ Carrel ἀναφερόμενος εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ γράφει, ὅτι ἡ εὐτυχία κάθε ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ προσαρμογὴν εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας του.

Πῶς θὰ εὕρῃ ὁμως τοῦτο πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, ἂν δὲν ἀποτελέσῃ μέλημα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ; Ὅπου ὑπάρχει ὀργανωμένη προσπάθεια ἀπὸ εἰδικὰ Ἴνστιτούτα, γραφεῖα ἢ ὁμάδας, λαμβάνεται ὅλως ἰδιαιτέρως ὑπ' ὄψιν. Ἐσχάτως ἀνεφέρετο, ὅτι ἐπρόκειτο νά ὑποβληθῆ εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν νομοσχέδιον, δυνάμει τοῦ ὁποῖου μεταβάλλεται τὸ ὅλον σύστημα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως μὲ τὸν σκοπὸν, ὅπως «οἱ μαθηταὶ προωθοῦνται πρὸς τὸ ἐπάγγελμα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον εἶναι περισσότερον κατάλληλοι». Καὶ ὁ Sadler σημειώνει ὅτι πάντως, προτοῦ ληφθῆ ἡ τελικὴ ἀπόφασις, ὁ νέος πρέπει νά ἐξοικειωθῆ τελειῶς μὲ τὸ ἐπάγ-

γελμα τῆς ἐκλογῆς του. Ὁ σ. συνιστᾷ διαφόρους τρόπους καὶ μεταξύ αὐτῶν καὶ τὸ νά διερωτηθῆ ὁ νέος, ποῖα πλευρὰ τῆς προσωπικότητός του ἢ ἂν δλόκληρος αὐτῆ, θαρύνῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν του.

Ἐν προκειμένῳ θὰ ἦτο δυνατόν νά κατευθύνουν εἰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς αἱ θεωρητικαὶ ἐργασίαι μεγάλων ψυχιάτρων ὅπως τοῦ Jung, τοῦ Kretschmer κ.ἄ ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων ψυχολογικῶν τύπων. Ἰδιαιτέρως ἡ διάκρισις εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς ἐξωστρεφεῖς καὶ ἐνδοστρεφεῖς, ἢ ὑπὸ τοῦ Jung διατυπωθεῖσα, καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν ψυχολογικῶν χαρακτηριστικῶν ἐκάστης κατηγορίας, δύνανται νά βοηθήσουν εἰς πρακτικὰς σκέψεις καὶ συμπεράσματα διὰ τὸν ἐν προκειμένῳ σκοπὸν τῆς ἐξευρέσεως τῆς προσιδιάζουσας ἐργασίας δι' ἕκαστον ἄτομον. Ὁ Sadler σημειώνει τὴν ἄποψιν, ὅτι ἐνῶ τὰ λόγια ἢ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα προτιμῶνται ἀπὸ τοὺς ἐνδοστρεφεῖς, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι περισσότερον κλίσις τῶν ἐξωστρεφῶν, χωρὶς καὶ αὐτὸ νά εἶναι ἀπόλυτον. Δὲν εἶναι δυνατόν νά ἀναπτύξωμεν ἐδῶ τὴν θεωρίαν ταύτην τῶν ψυχολογικῶν τύπων. Ὁ ἐνδιαφερόμενος — κυρίως ὁ θεωρητικός — δύναται νά ἀνεύρῃ πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Jung «Psychologische Typen». Παραλλήλως πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ψυχολογικῶν ἰδιοτήτων ἐκάστου ἀτόμου θάσει γενικῶν θεωρητικῶν γραμμῶν, μίᾳ ἀκριβῆς ἐκτίμησις τῆς σωματικῆς του κατασκευῆς, ὡς καὶ τῆς εἰδικῆς τυχὸν χειροτεχνικῆς ἰκανότητος ἐπὶ τεχνικῶν ἐπαγγελμάτων, δύ-

ναται ἀσφαλῶς νά κατευθύνη σταθερῶς τὸ ἔργον τοῦ προσανατολισμοῦ πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν τοῦτον σκοπὸν. Νά ὠθήσῃ τὸν ἔφηθον εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον προσιδιάζει εἰς τὸν συγκεκριμένον ἔφηθον, τὸν ἐσφραγισμένον μὲ τὴν μοναδικὴν σφραγίδα πού ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, μὲ τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του.

Παντοῦ ὅπου ἐπιχειρεῖται ἡ ἔρευνα τοῦ θέματος τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ἀναφύεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν πρέπει νά ἐξασφαλίσωμεν εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἔφηθον προκειμένου οὗτος νά ἐκλέξῃ τὴν συγκεκριμένην μορφήν τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ὁ W. Sadler τονίζει, ὅτι οἱ γονεῖς δὲν πρέπει νά πιέζουν τοὺς νέους εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκλογῆς. Καὶ τὰ μεγάλα οἰκονομικά μέσα, τὰ ὁποῖα τυχὸν διαθέτουν, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νά ἀναπληρώσουν τὴν ἔλλειψιν ἰκανότητος καὶ εὐγενοῦς φιλοδοξίας. Μεγάλαι ἐπιτυχίαι εἰς τὴν ζωὴν κατορθώνονται μόνον ἀπὸ ἀνθρώπους ἰκανοῦς, οἱ ὁποῖοι δὲν θά παύσουν νά καταβάλλουν ἐξαιρετικὰς προσπάθειάς διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὄχι κοινῶν φιλοδοξιῶν. Διὰ νά προλάβωμεν εἰς τὴν σύντομον αὐτὴν ζωὴν νά ἐπιτύχωμεν κάτι, θά ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὁ κάθε νέος νά ὀργανώσῃ γύρω ἀπὸ ἓνα κυρίαρχον ἐλατήριον τὸ τί ζητεῖ ἀπὸ τὴν ζωὴν, πρᾶγμα πού μπορεῖ νά ὀνομασθῇ: «ὁ νέος νά εὕρῃ τὸν ἑαυτὸν του». Δὲν ἔμπορεῖ νά στηριχθῇ ἐπὶ τῆς «λογικῆς» καὶ μόνον ἡ ἐκλογή ἑνὸς ἐπαγγέλματος, λέγει ὁ Spranger, οὔτε ἐπὶ τοῦ στοιχείου τοῦ «κέρδους», διότι ὑπάρχει μία ὀλοκληρὸς θαυματολογικὴ σειρά ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπὶ τῇ θάσει κριτηρίων, τὰ ὁποῖα ὁ ἔφηθος θά θέσῃ ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς του ἐξελίξεως. Τὰ ἐλατήρια εἰς πλείστας περιπτώσεις δὲν εἶναι καθαρὰ συμπλέκονται. Ἐγωκεντρισμός, ἐπιθυμία πλουτισμοῦ, ἀποτυχία, θούλησις πρὸς δρᾶσιν, διαθέσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συχνότατα ἀνεύρσκεται εἰς τοὺς ὑγιεῖς καὶ καλλιεργη-

μένους ψυχικῶς νέους) εἶναι ἀπὸ τὰ ἐλατήρια τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν συνήθως εἰς ἓνα ἐπάγγελμα.

❖ ❖ ❖

Ὁ νέος πρέπει νά ἀγαπήσῃ τὸν κλάδον ἢ τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον ἀποφασίζει νά ἀκολουθήσῃ. Πρὸς τοῦτο τὴν ἀπόφασίν του αὐτὴν πρέπει νά τὴν λάβῃ μὲ πλήρη καὶ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν. Καὶ ἐδῶ τὸ ἔργον τοῦ προσανατολισμοῦ ἔχει μίαν λεπτὴν καὶ δύσκολον ἀποστολήν. Νά ἀποδεσμεύσῃ τὸν νέον ἀπὸ ἐπιδράσεις πού θά τὸν ἐμποδίσουν νά τοποθετηθῇ ἐλευθέρως ἀπέναντι τοῦ θέματος τῆς ἐπαγγελματικῆς του σταδιοδρομίας. Τὰς ἐπιδράσεις ταύτας δυνάμεθα νά διακρίνωμεν εἰς ἐσωτερικὰς ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ «κρίσις» τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐφήθου καὶ εἰς ἐπιδράσεις ἐξωτερικὰς δημιουργουμένας ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ νέου. Ὁ M. Debesse ἀναφερόμενος εἰς τὴν εἰδικωτέραν μορφήν τῆς «κρίσεως τῆς νεανικῆς ἡλικίας», τὴν κρίσιν τῆς «ἀντιθέσεως», γράφει ὅτι πολλοὶ νέοι ἀποκρούουν ὠρισμένα ἐπαγγέλματα, μόνον καὶ μόνον, ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι συναφῆ μὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς των ἢ ἀπλῶς διότι ἔχουν ἀντιληφθῇ ὅτι αὐτὸ θά «ἤρεσε» εἰς τοὺς γονεῖς των, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐνίοτε, κατ' αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, αἰσθάνονται μίαν «ἀντίθεσιν» ἕνεκα δὲ ταύτης, «ἐξαρτᾶται», δεσμεύεται, καὶ ἐν προκειμένῳ ἐπιρεάζεται σημαντικῶς, ἢ ἐλευθέρα ἐκλογή τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἄλλην μορφήν ἐσωτερικῶν ἐπιδράσεων πού ἐμποδίζουν τὴν ἐλευθέραν ὑπὸ τοῦ νέου ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος ἀποτελοῦν καὶ ὄλαι αἱ τάσεις πού ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἐφήθους καὶ αἱ ὁποῖαι, μακρὰν ἀπὸ τοῦ νά θασαίζωνται καὶ νά πηγάζουν ἀπὸ κλίσεις καὶ ἰκανότητας, δημιουργοῦνται ἀπὸ προσκολλησεις καὶ συναισθηματικὰς μεταφορὰς πρὸς ψευδῆ ἢ εἰκονικὰ ἰδεώδη, τὰ ὁποῖα θέτει ἐμπρὸς των ἡ νεανικὴ φαντασία. Οὕτω πρέπει καὶ ἐδῶ νά τονισθῇ, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ἐλευθερωθῇ ὁ νέος ἀπὸ τὴν

ἐπιβλαβῆ ἐνίοτε προσκόλλησίν του πρὸς ἀκαθόριστα σχέδια, νὰ γίνῃ π.χ. ἀθλητῆς τῶν ρεκὸρ καὶ τῶν ἐπιδόσεων ἢ ἐπιχειρηματίας μὲ μετοχὰς καὶ μὲ πολυτελῆ αὐτοκίνητα, ἢ τέλος περίθλεπτος εἰς τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν λάμπῃν μιᾶς στολῆς. Λίαν χαρακτηριστικὰ εἶναι ἐν προκειμένῳ τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ Carter ὡς ἀποτέλεσμα εἰδικῆς ἐρεύνης εἰς τὰς Ἡνωμένους Πολιτείας: «Αἱ ἐπιτόλαιαι ἀφορμαί, διὰ τὰς ὁποίας οἱ μαθηταὶ ἐξέλεγον ἕνα ἐπάγγελμα, ἦσαν συχνότεραι εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 15-16, ἀλλὰ καὶ εἰς οἰανδήποτε ἄλλην ἡλικίαν, ἢ μειοψηφία μόνον ἐστήριζε τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους εἶχε κάμει ὠρισμένην ἐπαγγελματικὴν ἐκλογὴν ἐπὶ στερεῶν βάσεων».

Ἐξωτερικὰ ἐπιδράσεις εἶναι αἱ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος προκαλούμεναι καὶ περιορίζουσαι καθ' οἷονδήποτε τρόπον τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ νέου. Ὁ Sadler ἔχων ὑπ' ὄψιν του τὴν ἀμερικανικὴν πραγματικότητα, συνιστᾷ σχετικῶς εἰς τοὺς νέους νὰ προσέξουν κατὰ τὴν ἐκλογὴν των τοὺς ψευδοδηγούς ὅπως οἱ δῆθεν «ψυχολόγοι», αἱ χαρτομάντισσαι, οἱ φυσιογνωμισταί, καθὼς καὶ ὠρισμένα διαφημιζόμενα σχετικὰ βιβλία. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος τοῦ βιβλίου του ὁ ψυχίατρος συμβουλεύει τοὺς νεαροὺς ἀναγνώστας του, ὅταν πλέον λάθουν τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς συστάσεις τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων τῶν, νὰ κάμουν μίαν εἰλικρινῆ ἀ ὁ τ ο α ν ἄ λ υ σ ι ν καὶ κατόπιν νὰ ἐκλέξουν ἕνα ἐπάγγελμα, ποῦ θὰ γνωρίζουν, ὅτι ἡμποροῦν νὰ τὸ ἀκολουθήσουν μὲ ἐπιτυχίαν. Ἐκ παραλλήλου νὰ φροντίσουν νὰ μὴ ἀποδεχθῶν, ἐκτὸς ἀνωτέρας θίας, καμμίαν κατωτέραν θέσιν, μόνον καὶ μόνον διότι εἶναι ἀμέσως ἐπικερδῆς. «Διότι, γράφει ὁ F. M. Earle, πέραν πάσης ὕλικῆς ἀπολαυῆς ὑπάρχει μία πραγματικὴ ἱκανοποίησις, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει μὲ τὸ νὰ ἐκτελῇ ἐπιτυχῶς μίαν ἐργασίαν καὶ αὐτὸ δημιουργεῖ εἰς τοὺς περισσοτέρους ἀθρώπους ἕνα αἶσθημα δυνάμεως καὶ εὐτυχίας, τὸ ὁποῖον συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν

των».

Ὁ δὲ Sprange τονίζει τὴν ἀνάγκην νὰ μὴ λαμβάνεται πολὺ ἐνωρὶς ἢ ἀπόφασις περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος εἰς κατὰστασιν ψυχικῆς ἁωρίας ἢ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης. «Ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἢ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη ἀντίδρασις πρὸς τὴν ἐργασίαν, ὅπως γίνεται εἰς τὰ ἀνώμαλα παιδιὰ, ἕνεκα τῆς ψυχικῆς ὀκνηρίας, τότε τὸ ζήτημα τοῦ ἐπαγγέλματος διέρχεται ἀπὸ τρία στάδια, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν Sprange, διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων: α) τὸ στάδιον τῶν παιδικῶν ὀνείρων, β) τῶν νεανικῶν σχεδίων, γ) τῆς συγκεκριμένης πείρας τοῦ ἐπαγγέλματος. Πολλάκις, ὅμως, δυστυχῶς, ἡ προπαρασκευὴ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα εἶναι τὸσον ἀτελής καὶ θραχεῖα, διότι τὸ ἄτομον ἰσχυρίζεται συνήθως ὅτι ὁ θίος εἶναι θραχὺς καὶ αἱ ἀνάγκαι ἐπείγουσαι, ὥστε ἡ ἀτέλεια νὰ φαίνεται κατόπιν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Ἐν τούτοις καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι μέλημα τῆς ὅλης προσπαθείας πρέπει νὰ εἶναι, ἂν μὴ ἡ καθολικὴ ὑπερπήδησις, τοῦλάχιστον ἢ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα μείωσις τῶν ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τούτων ἐμποδίων καὶ ἀνασταλτικῶν τῆς ἐλευθερίας τοῦ νέου. «Βεβαίως, κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἀρχίζει ἐντελῶς ἐλεύθερος προκειμένου νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἐπάγγελμά του, γράφει ὁ Alexander Miller. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ὠρισμένα πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν:

1. Ἡ ἰδικὴ μας ἐκτίμησις διὰ τὰς προσωπικὰς μας ἱκανότητας.

2. Ἡ κρίσις τῶν φίλων μας ποῦ συμμετέχουν εἰς τὴν δυσκολίαν τῆς σημασίας τῆς ἐκλογῆς.

3. Ἡ ἐπιθεβαιώσις τῆς κατευθύσεως, ἢ ὁποῖα θὰ εἶναι ἐπωφελῆς καὶ θὰ προέρχεται ἀπὸ καταλλήλους δοκιμὰς καὶ ἐπαγγελματικὴν πείραν.

Καὶ πρέπει νὰ τύχῃ πάσης βοηθείας ὁ νέος καὶ ἡ νέα διὰ νὰ βεβαιωθῶν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον ὅσον ἀφορᾷ τὴν μελλοντικὴν σταδιοδρομίαν των.

A. A. A.

ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΧΑΡΗ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ GABRIEL MARCEL

Ἄπ' τὰ νεανικά του χρόνια ὁ Gabriel Marcel (1889-1973), προσπάθησε νὰ ἐρμηνεύσει προσωπικά τὸ πρόβλημα τοῦ ὄντος καὶ νὰ προτείνει μιὰ νέα θεώρηση τοῦ φιλοσοφεῖν. Ἐπιηρεασμένος τότε, ὅπως θὰ γράφει ἀργότερα ἅπ' τὸν νεοϊδεαλισμὸ καὶ τὴ μετακαντιανικὴ φιλοσοφία, ρίχνει μερικὲς ἀκτίνες στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ὄντολογίας, μὰ ἀργότερα, κύριος τῆς μεθόδου του, θὰ μᾶς εἰσηγηθῆ ὅτι στὴ φιλοσοφία τὸ πρόβλημα τοῦ ὄντος ἀντικαθίσταται ἅπ' τὸ μυστήριο τοῦ ὄντος. Τὸ ἀνερευνῶν ὑποκείμενον καταφάσκει στὴν μεταφυσικὴ πραγματικότητα ἐσωτερικὰ χωρὶς νὰ μετατρέπη τὸ βασικὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας σὲ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα μὲ στενὰ ὀρθολογικὰ ὄρια. Συναντᾶμε πολλὰς σελίδες του μὲ λογικὸ ὀπλισμὸ καὶ πυκνὴ σκέψη, μὰ ὁ φιλόσοφος χρησιμοποιοῦ αὐτὴ τὴ μέθοδο γιὰ νὰ πετύχη τὴν εἰσδυση στὸ μυστήριο τοῦ ὄντος καὶ τὸν συσχετισμὸ ἀνθρώπινης ὑπόστασης καὶ θεοῦ κόσμου. Τὸ ὄν, ἀπόλυτα ἀκατάληπτο ἅπ' τὸν ἄνθρωπο, γίνεται μυστικὸ βίωμα ἐσωτερικῆς διαίσθησης καθὼς τὸ σαρκωμένο ὑποκείμενον εἰσδύοντας στὰ βάθη τῆς ὑπαρξῆς του, πληροφρορεῖται ἅπ' τὴν κοσμικὴ του ἐμπειρία ὅτι κάπου βαθιὰ μέσα του ὑπάρχει μιὰ ρίζα ζωῆς, τῆς ὁποίας ὁ κόσμος μαρτυρεῖται διὰ τῆς προσωπικῆς ἱστορίας. Ὁ ὁδοιπορῶν ἄνθρωπος (Homo Viator) διαισθάνεται ἔντονα ὅτι πέρα ἅπ' τὶς ἐναλλαγές καὶ κινήσεις τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, ὑπάρχει μιὰ ἀπόκρυφη ἀλήθεια, ὁ κόσμος τοῦ εἶναι, τὸ πλήρωμα τοῦ ὁποίου κοσμεῖ τὴν προσωπικὴν ζωὴν καὶ προσφέρει δυναμικὴ καὶ προφητικὴ ἐνατένιση τῶν ἀρετῶν. Ἡ ἠθικὴ εἶναι ἐξ ὄψεως εὐκόλα περιγραπτῆ, βαθύτερα ὅμως τροφοδοτεῖται ἅπ' τὸ μυστήριο τοῦ εἶναι καὶ ἐκφράζει τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόσταση εἶναι ἐσωτερικὰ ριζωμένη στὸν κόσμον τοῦ εἶναι. Ἀπερίληπτο νοησιαρχικά, γίνεται πλούσιος κόσμος μὲ τὸ

βίωμα καὶ πλούσια πηγὴ χαρᾶς, παρηγοριᾶς, ἐλπίδας, προσφορᾶς, συμμετοχῆς στὶς συγκεκριμένες πράξεις τοῦ ὑποκειμένου. Ὁ πλησίον γίνεται Σὺ προσωπικὸ καὶ ἡ ἀληθινὴ κοινωνία τῶν προσώπων πιστοποιεῖ τὶς βαθιὰς ρίζες τῆς ὑπαρξῆς, ἐκεῖ ὅπου καταπαύει κάθε οὐσιαστικὸς διαφορισμὸς τοῦ ὄντολογικοῦ ὑποστρώματος τῆς ἀνθρώπινης ἀξίας, γιὰ νὰ καταργηθῆ κάθε ἀξιολογικὴ μεταξὺ ἀνθρώπινων προσώπων διαφορὰ καὶ νὰ ἐπιτευχθῆ κοινωνία μὲ τὸν κόσμον τοῦ «Ἀπολύτου Σὺ» (Προβλ. Essai de philosophie concrète, Le Toi Absolu), ποῦ εἶναι τὸ μοναδικὸ καταφύγιον τῆς πορευόμενης ὑπαρξῆς. Ἡ προσεκτικὴ ἐξέταση τοῦ ἀνθρώπινου ὁδηγεῖ στὴ σιγίλῃ βίωση τοῦ «ἐτέρου» τοῦ ὁποίου ὁ ἄρρητος κόσμος κοσμεῖ τὴ ζωὴ. Ἡ ὑποκειμενικότης τοῦ ὄντος δὲν ἔχει ἀπλῆ φαινομενολογικὴ φανέρωση, ἡ ὑπαρξῆς δὲν προηγείται τῆς οὐσίας, γιὰτὶ ὁ κόσμος τῆς ὑπαρξῆς πηγάζει ἅπ' τὸν κόσμον τοῦ εἶναι. Πέρα ἅπ' τὸ λογικὸ εἶναι ἡ βίωση, ἡ μυστικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμον τοῦ εἶναι, ἔχνη κάλλους, τοῦ ὁποίου σεμνύνουν τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο. Ἡ ἐσωτερικότητα λοιπὸν εἶναι οὐσιαστικὴ ἀξία, ἡ μόνη ἡ ὁποία προσφέρει τὴν προσέγγιση στὸ ὄντολογικὸ μυστήριο. Ὅσο ὁ φιλόσοφος σκάβει βαθιὰ μέσα του, τόσο προσεγγίζει τὴν «ὄντολογία τοῦ μυστικοῦ», ἀποκαλύπτει ὅτι τὰ βάθη τῆς ψυχῆς περιβάλλονται ἅπ' τὴ μυστικὴ ἐνατένιση, χωρὶς ἐπιφανειακούς ὑποκειμενισμούς, ἐκεῖ ὅπου μετὰ τὴν συγκίνηση γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἀπολύτου εἶναι καὶ ἡ σχέση τῆς μὲ τὴν ἀνθρώπινη ὁμορφιά.

❖ ❖ ❖

«Ἡ Ἀγάπη... εἶναι αὐτὸ ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ τὸ οὐσιαστικὸ ὄντολογικὸ δεδομένο» (Être et Avoir, σ. 244).

Ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι σὲ σχέση μὲ τὸ ὄντολογικὸ μυστήριο,

είναι μαρτυρία τῆς ἀθανασίας του και ἐγγύηση τῆς ἐνδότερης σχέσης του με τὸ εἶναι. Ἡ ὅλη προσωπικότητα, τὸ ἀνθρώπινο μαρτυρεῖ τὸ εἶναι, οἱ ἐνεργεῖες τῆς κατευθίνουν στὴν βαθύτατη σύλληψη τοῦ ὀντολογικοῦ θεμελίου τῆς ζωῆς.

Ἡ πολιτεία τοῦ ἁγίου εἶναι ὁ ἀψευδέστερος μάρτυρας τῆς ἀφθαρσίας τοῦ προσώπου, ἡ πιὸ μεγάλη ἀπόδειξη τῆς πραγματικῆς ἐπαφῆς τοῦ ἀνθρώπου με τὸ θεῖο. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ἁγίου ἀφοπλίζονται ὅλες οἱ λογικὲς δυνάμεις τοῦ εἶναι και θωροῦμε ἕναν ἄλλο κόσμο, ὁ ὁποῖος διαγράφεται στὴν ἀνεπιτήδευτη ἱστορικὴ μαρτυρία. Ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια γίνεται ἐρμηνεία ζωῆς, τὸ πρόσωπο, εἰκόνα τοῦ θεοῦ, παύει νὰ εἶναι χειριστὴς γνώσεων (ἡ κατάσταση τοῦ «ἔχειν» κατὰ τὴν ὀρολογία τοῦ φιλοσόφου) και ἐρμηνεύει τὸ μυστήριο τοῦ εἶναι, ἐκδιπλώνει μέσα στὸ χρόνο τὴν θεῖα μαρτυρία.

Ἡ Ἀγάπη κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι μαρτυρία και πράξη ζωῆς χωρὶς ὄρια, καθὼς τὸ πρόσωπο ἐλπίζει, ὑπομένει, προσφέρεται και μετέχει στὸν πόνο ἢ τὴν χαρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἅγιος ἀναλίσκεται μέσα στὴν κοινωνία και οἱ μυστικὲς του ἐνοράσεις γίνονται συγκεκριμένη πράξη ἀπέναντι στὰ συγκεκριμένα πρόσωπα, με τὰ ὁποῖα ἔρχεται σὲ ἄμεση και προσωπικὴ ἐπαφή. Ὁ Χριστιανὸς φιλόσοφος δέχεται τὸ εἶναι σὰν τὴν πηγὴ τῆς Ἀγάπης και τὴν σάρκωσή του στὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων σὰν πραγματικὴ συμμετοχὴ στὸν κόσμο τῆς. Ἡ ἐνσάρκωση εἶναι ἡ ἀπτή και εὐγλωττὴ μαρτυρία τῆς σκηνώσεως τῆς Ἀγάπης και τοῦ μυστηρίου τῆς στὴν ἀνθρώπινη καρδιά. Ἡ πραγματικὴ ἀξία εἶναι πάντα σαρκωμένη, γράφει συχνά, και ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου συλλαμβάνεται μόνο με τὴν πραγματικότητά του σώματος του. Τὸ σῶμα γίνεται ἀφετηρία ὑπαρξιακῆς σύλληψης τῆς ζωῆς κι' ὅλο τὸ ἀνθρωπολογικὸ πρόβλημα ἐρμηνεύεται ὅσο ἐσωτερικά, τόσο και ἀπτά διὰ τῆς συγκεκριμένης ἐμπειρίας... (Journal Metaphysique, σ. 19). Τὸ σαρκωμένο ὄν ἀγνοεῖ οὐσιαστικὰ τὴν οὐσία τοῦ εἶναι, συλλαμβάνει ὅμως μυστικὰ τὶς μυστικὲς ἐκδιπλώσεις τοῦ μυστηρίου τοῦ εἶναι μέσα του, στὴν ἱστορία και τὰ πρόσωπα τῶν ὁμοίων του, γίνεται

δέκτης και κοινωνὸς τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἀγάπης. Ἡ Ἀγάπη, πυρήνας τοῦ θεοῦ, γίνεται ἱστορία στὰ πρόσωπα τῶν Ἁγίων και γνώση στὶς πτήσεις τῶν μυστικῶν. Τελείωση φιλοσοφικὴ εἶναι ἡ ἐνδυσση τοῦ θεοῦ ἀπ' τὸ ἀνθρώπινο, ἡ μαρτυρία τῆς ἀγάπης ἀπ' τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, τὸ ὁποῖο ἀνακτίζει μυστικὰ τὴν ὑπαρξὴ του δεχόμενὸ την. Ἡ Ἀγάπη γίνεται ἔτσι οἰκουμενικὴ πραγματικότητα, τὸ εἶναι προσφέρει στὸ ἀνθρώπινο τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μυστηρίου του και τὸ ἀνθρώπινο ντύνεται τὴ θεῖα ὁμορφιά... Κι' ὅσο ὁ φιλόσοφος ἀντικρῦζει τὴν τραγωδία τῆς ἱστορίας, τὸ πνεῦμα τῆς αὐτονομίας και τῶν ὀλοκληρωτισμῶν, τόσο τονίζει τὸ Ἀπόλυτο τῆς Ἀγάπης και θαυμάζει τὸν κόσμο τῆς μυστικῆς, ἐκεῖ ὅπου κάθε θετικὴ μαρτυρία κατασιγάει και τὸ ὑποκείμενο ἔνθεο παίρνει τὰ πιὸ ψηλὰ δῶρα τῆς, ἐνῶ οἱ δυνάμεις του παραδομένες στοὺς κόσμους τῆς Ἀγάπης ἀναλίσκονται στοὺς ἄρρητους κόσμους τῆς, ἀνακτίζοντας κάθε κοσμικὴ μαρτυρία και αὐτόνομη ὁμορφιά. Εἶναι τὸ μυστήριο τῆς Ἀγάπης ποὺ ἀνακαινίζει τὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία και τῆς δωρίζει τὴ χάρη. Σ' αὐτὲς τὶς βιώσεις ἢ καρδιὰ τοῦ μυστικοῦ δοξάζει τὴν ἀγνοσία τῆς, μεταμορφώνει τὴν κοσμικὴ ὁμορφιά και μεταβάλλει τὴν Διονυσιακὴ συγκίνηση τοῦ πρώτου ψυχισμοῦ τῆς σὲ ἡμέρα φωτὸς ὑπεράνω ἐκστάσεως και προσευχῆς. Ὁ φιλόσοφος μας, γοητευμένος ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τῆς Ἀγάπης ἀναστρέφεται συχνά με τὴν ἐρημιὰ τῆς μέσα στὶς ἀνθρώπινες ἐκζητήσεις τῆς ἐποχῆς, καθὼς ὁ πειρασμὸς τῆς ἄρνησης προσφέρει τόση τραγωδία και ἀπογοήτευση. «Σὲ τελευταία ἀνάλυση, αὐτὸ ποὺ δὲν γίνεται διὰ τῆς Ἀγάπης και γιὰ τὴν Ἀγάπη τελειώνει ἀμετάβλητα νὰ εἶναι ἐναντίον τῆς Ἀγάπης».

Βασικὴ ὁμος προϋπόθεση σκηνώσεως τῆς Ἀγάπης στὶς ψυχὲς μένει ἡ χάρη. Ὁ κόσμος τῆς Ἀγάπης προσφέρεται στὸν ὁδοιπόρο ἀνθρώπο χαρισματικά, γιατί εἶναι πραγματικὴ ἀπερινόητη ἀπ' τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις. Ἡ χάρη ἐτοιμάζει τὸν δρόμο σκηνώσεως τῆς Ἀγάπης στὸ σαρκωμένο εἶναι και δωρίζει τὰ χαρίσματά τῆς. Εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νὰ δεχθῆ θεωρητικὰ τὸν κόσμο τοῦ εἶναι, ὅταν ὅμως ἢ

ιστορικότητα διχάζει τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο καὶ προβληματίζει τὶς χρονικὲς ἐνέργειές του, ἢ γλυκιά νοσταλγία γίνεται μακρινὸς κόσμος καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος μένει διστακτικὸς καὶ ἀναποφάσιτος ἀπέναντι στὶς κλήσεις της. Ἔτσι ἡ προσωπικὴ οἰκείωση τοῦ μυστηρίου τοῦ εἶναι καὶ τοῦ κόσμου τῶν δωρεῶν του γίνεται πραγματικότητα μὲ τὴν χάρη καὶ ταπεινωση. Ἡ συνείδηση ἀναλαμβάνει τὶς προϋποθέσεις πὺν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ ἔρθῃ σὲ γνήσια καὶ πραγματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἀγάπη καὶ τὸν κόσμο τῶν ἀρετῶν.

Ἡ χάρη προσδίδει κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὴ φιλοσοφοῦσα σκέψη τοῦ G. Marcel ἔντονο θρησκευτικὸ χαρακτῆρα καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ταυτίσωμε τὸ φιλοσοφικὸ ὄν μὲ τὸ θεῖο. Ἡ ἐσωτερικότητα λαμβάνει θεῖες διαστάσεις καὶ ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπινου Σὺ μὲ τὸ θεῖο Σὺ τάσσονται μέσα στὴν πραγματικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ ζωῆς. Κι' ὅσο τὸ ὑποκείμενο βιώνει «χάριτι» τὴν Ἀγάπη καὶ τὸν κόσμο της, τόσο περισσότερο δξύνεται ἡ ἐσωτερικὴ αἴσθησι καὶ θέα γιὰ νὰ ἀναβλύσουν οἱ πηγὲς τῆς ὑπαρξῆς καὶ τὰ πλούσια δῶρα τῆς δοξολογίας καὶ προσφορᾶς. Δεχομένη ἡ ὑπαρξὴ τὴν χάρη, δξύνει μέσα της τὸ μυστήριον τῆς ἀτομικότητας, τὸ ὁποῖο ἐρχόμενον σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἀγάπη τῆς δωρίζει τὰ χαρίσματα τῆς προσωπικῆς μαρτυρίας. Τὰ ὑπαρξιακὰ διώματα πὺν ἀναβλύζουν ἀπ' τὴν ἀνακτισμένη προσωπικότητα (ἁμονία λόγου καὶ καρδιάς), εἶναι «ἀντικειμενικά» κατὰ τὴν ἀναφορὰ τους στὴν πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ προσωπικὰ κατὰ τὴν σχέση τους μὲ τὰ χαρίσματα πὺν ἐνδύουν τὴν ἀρχέγονη δυναμικὴ φορὰ τῆς προσωπικῆς ἀθανασίας τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου. Ὁ θρησκευτικὸς φιλόσοφος φωτισμένος ἀπ' τὴν χάρη ἀνακτίζει τὸ ὑποκειμενικὸ του εἶναι καὶ φιλοσοφεῖ, βάσει τῆς νέας του ὑπόξεως, θεανδρικὰ, ἢ ὁποῖα προσφέρει ἄπλετο φῶς στοὺς δρόμους τῆς ἀνθρώπινης σκέψης. Στὴν ἀναγεννημένη ἀπ' τὸ φῶς τοῦ ὄντος φιλοσοφοῦσα συνείδησι ἡ ἱστορία γίνεται ἱερὴ καὶ ἡ προσωπικὴ σκέψη ἐρημνείας τῆς θείας καὶ ἀνθρώπινης πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία, δεχομένη τὴν χάρη φωτίζει τὰ προβλήματα καὶ ἐρημ-

νεύει ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θρησκευτικῆς ἀποκάλυψης τὸ νόημα τῆς ζωῆς.

Ἡ νέα αὐτὴ πραγματικότητα ὅπου ἡ χάρη δωρίζει στὸ ἀνθρώπινο εἶναι τὴν Ἀγάπη, ὀδηγεῖ σὲ μιὰ μυστικὴ σύλληψη τοῦ παντός ὅπου θεῖο καὶ ἀνθρώπινο ἐνώνονται «ἀσυγχύτως», ἡ ἐλευθερία ντύνεται τὸ ἔνδυμα τῆς θεανδρικότητας καὶ ἡ Σοφία καὶ Ὁραιότητα ἐκφράζονται στὴ συγκεκριμένη δράσι τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χρόνος ἀπὸ καταπληκτικὸς ἐπιδρομέας τῶν νοσταλγιῶν τῆς ζωῆς γίνεται δημιουργημα τοῦ ὑποκειμένου καὶ οἱ ἐσῶτερες βιώσεις τῆς καρδιάς μετὰ τὴν ἱερὴ συνάντησι στὰ πλαίσια τῆς θρησκευτικῆς λατρείας, ἐκφράζονται μὲ τὴν φιλανθρωπία, τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδιάς στὴν δουλωμένη συνείδησι τῶν ἀρνητῶν...

Παραμένει ὅμως τὸ μεγάλο δῆλημα τῆς ἀποδοχῆς ἢ ἄρνησι τῆς χάρης. Ὁ G. Marcel ἀναγνωρίζει τὴν σπουδαιότητα καὶ τραγικότητα μαζί τῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποῖα μεγαλύνεται καθὼς ὁ θρησκευόμενος ἀενίξει τὴν τραγωδία τῆς ἱστορίας καὶ διαλέγεται μ' ὅσους προτιμοῦν τὴν ἄρνησι. Ἡ θρησκευτικὴ ψυχὴ γίνεται πῶ δεκτικὴ, ἀνοίγεται ἄπειρα στὸν κόσμο τῆς ἄρνησι καὶ μαρτυρεῖ ἄλλιστα τὰ ἀνεξιχνίαστα βάθη τῆς Ἀγάπης, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν χάρη γίνονται πραγματικότητα στὴν προσωπικὴ ζωῆ. Ὁ θρησκευτικὸς φιλοσοφικὸς στοχασμὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ εἰσδύσῃ στὸ κοσμικὸ πάθος καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ στὸν κόσμο τὸ ἄπειρο ἀνοιγμα τῆς Ἀγάπης πέρα ἀπὸ κάθε ὄριον τῆς ἀντικειμενικῆς ἠθικῆς, τὴν κλήσι στὸ «ἀκόμητο μεσημέρι», ὅπου ἡ ἀνθρωπότητα παίρνει τὴν διάστασι τῆς Παρθένου καὶ ἀνασυντάσσει μὲ τὸ φῶς τῆς χάρης κάθε τραγικὴ ἱστορικὴ στιγμὴ τοῦ διχασμένου προσώπου γιὰ νὰ τὴν καταστήσῃ ἀλήθεια τῆς κλήσι καὶ μετοχῆς.

Ἐδῶ ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς σταματᾷ κι' ἀρχίζει ἡ παιδεία τῆς θεολογίας ὅπως βιώνεται ἀπ' τὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ μαρτυρεῖται ἀπ' τοὺς χαρισματούχους, οἱ ὁποῖοι εἶναι παντοτινὸ Ἐὐαγγέλιο, χαραγμένο σὲ σάρκινες πλάκες (Β' Κορ. γ' 3), τὸ ὁποῖο καλεῖ χωρὶς τέλος στὸ συμπόσιον τῆς Ἀγάπης...

ΝΙΚ. ΑΛ. ΜΑΚΡΗΣ

ΔΕΝ ΑΝΟΙΓΟΥΝ ΕΝΑ ΜΠΟΥΜΠΟΥΚΙ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΣ ΜΕ ΜΑΧΑΙΡΙΕΣ

Τὰ Χριστούγεννα είναι ακόμα μακριά, αλλά τὸ μήνυμα τοῦ π. Φραγκίσκου εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρο, γιατί, ὅπως λένε, τὰ Χριστούγεννα εἶναι παντοτεινά.

Δὲν ἀνοίγουν ἓνα μπουμπούκι τριανταφυλλιάς με μαχαιριές.

Σίγουρα δὲν θὰ τὸ κάνατε ποτὲ αὐτό...

Ἐπειδὴ ξέρετε ἐκ τῶν προτέρων πὼς τὸ ἀποτέλεσμα θάταν ἀξιοθρήνητο.

Θὰ ξεσχίζατε τὰ πέταλα... τὸ τριαντάφυλλο θὰ μαραινόταν...

Ξανασκεπτόμενος πάνω σ' αὐτὸ τὸ γνωμικό, φαντάζομαι τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ θὰ πετύχαινε ἐκεῖνος ποὺ θάθελε ν' ἀνθίσῃ ὁ ἀδελφός του, νὰ τὸν κἀνῃ νὰ ζήσῃ, καταφέροντάς του «μαχαιριές»....

Ἐπὶ ἀρχῆς πολλοὶ ἄνθρωποι, πρὸ πάντων ἀνάμεσα στοὺς ἀρρώστους καὶ στοὺς ἀναπήρους, ποὺ εἶναι κλειστὰ μπουμπουκία. Ἀναμασοῦν τὸν πόνο τους, ἀναδιπλώνονται στὸν ἑαυτὸ τους.

Θέλετε νὰ τοὺς ἀνοίξετε;

Συμφωνοῦμε ἀπόλυτα, ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, ὄχι με «μαχαιριές».

Γιὰ παράδειγμα.

Τοὺς ἀνοίγετε ὅταν τοὺς «καρφώνετε»;

—Χάλασες τὴ ζωὴ σου.

—Εἶσαι ὁ χαμένος μέσα σὲ χαμένους.

—Κοίταξε ν' ἀλλάξῃς, ἀλλιῶς φυλάξου!

Τότε θὰ γίνῃ τὸ σφίξιμο. Θὰ κλεισθῇ

πιὸ πολὺ ἢ πιθανώτερα: ἡ ἀγανάκτηση. Τὸν ξεσχίσατε...

Τοὺς ἀνοίγετε ἐφαρμόζοντας πάνω τους μιὰ ἀληθινὴ «πλύση ἐγκεφάλου»;... Σὰν τίς διαφημιστικὲς κατακεφαλιές στὴν τηλεόραση.

«Μπορεῖς... μπορεῖς... μπορεῖς...».

Ἡ ψυχολογικὴ αὐτὴ πίεση δὲν θὰ καταλήξῃ πουθενά. Καταπιαστήκατε ἔτσι ἄσχημα...

«Δὲν ἀνοίγουν ἓνα μπουμπούκι τριανταφυλλιάς με μαχαιριές».

Πῶς τὸ ἀνοίγουν;

Τὸ θάζουν σ' ἓνα κατάλληλο περιβάλλον.

Γιὰ νὰ χαρῆ τὴν μέρα: γλυκειὰ θαλπωρὴ, τὴν νύχτα: δροσιά.

Περιμένετε... Μὴ κάνατε τίποτα...

Νὰ τὸ μπουμπουκί λουλούδι... εὐὼδιάζει...

Δημιουργήστε τὴν ἀτμόσφαιρα... Προσφέρετε δηλ. στὸν ἀδελφὸ μας τὴν ἀδελφικὴ μας ἀγάπη.

Νὰ νοιώσῃ πὼς ἔχει σημασία γιὰ μᾶς, πὼς δὲν τὸν ἐπισκεφθήκαμε ἀπὸ εὐγένεια, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπη.

Βλέπει πὼς γιὰ μᾶς ἔχει ἀξία.

Καταλαβαίνει πὼς με τὴν στοργὴ μας κατανοήσαμε τὰ προβλήματά του. Δὲν θὰ τὰ λύσουμε στὴν θέση τὴν δική του. Ἀλλὰ μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιουργοῦμε θὰ βρῆ τὴν δύναμη νὰ τὰ λύσῃ.

Κάτω ἀπὸ τὴν θερμὴ φιλία μας, θὰ ἀναπτυχθῇ ἐλεύθερα. Θὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ἱκανὸς στὴν προσπάθεια πάνω στὸν ἑαυτό του.

Ἄς μὴ παριστάνουμε τοὺς ξευτνοῦς...

Ποιὸς ἀπ' ὅλους μας δὲν εἶναι, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, «μπουμπούκι κλεισμένο»;...

Πιστεύουμε πῶς ἔχουμε κι' ἐμεῖς τὴν ἀνάγκη τῶν ἄλλων γιὰ νὰ λουλουδίσουμε ἀληθινά.

Δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ μόνο δίνουν κι' ἐκεῖνοι ποὺ μόνο δέχονται.

Ἐπὶ τὸν ἄλλον τρόπο, ὑπάρχουν ἀδελφία ποὺ δίνουν καὶ παίρνουν, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζήσουν ἀνθισμένοι.

Φαντάζομαι ἄνετα τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ βασίλευε στὸ σταῦλο τῆς Βηθλεέμ, ὅπου θρυσκόταν ὁ Ἰησοῦς-Βρέφος μέσα στὴν φάτνη, κυκλωμένος ἀπὸ τὴν Μαρία καὶ τὸν Ἰωσήφ...

Οἱ βοσκοὶ φθάνουν... Ἐπειτα, οἱ γείτονες... Ἐπειτα, οἱ Μάγοι...

Ἐλάχιστα λόγια... Καμιὰ «πλύση ἐγκεφάλου»...

Ποιὰ ἀτμόσφαιρα ὅμως ἀγάπης καὶ εἰρήνης!

Ἐφθασαν «κλειστά μπουμπούκια».

Ἐβγήκαν λουλούδια ἀνθισμένα...

Ἄς πορευθοῦμε κι' ἐμεῖς νὰ ζητήσουμε στὴν Βηθλεέμ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνη...

γιὰ νὰ τίς μεταδώσουμε στοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας στὴν διάρκεια τοῦ ἔτους...

PÈRE FRANÇOIS

Μετὰφρ. ΕΛ. ΜΑΪΝΑ

Δὲν γνωρίζομεν ποῖαν ἐξέλιξιν θὰ πάρῃ ἡ διεθνὴς καὶ ἡ ἐσωτερικὴ μας κατάστασις. Δὲν γνωρίζομεν (ποῖος θνητὸς τὸ γνωρίζει;) τί τέχεται ἡ ἐπιούσα.

Ἄλλ' ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι τῶν γεγονότων ἡ ἐξέλιξις, τὴν τελευταίαν λέξιν θὰ ἔχη ἡ πνευματικὴ δυναμικότης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία καὶ θὰ καθορίσῃ ἐν τέλει τὸ μέλλον μας. Καὶ ὅτι ἡ δυναμικότης αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἐπιζητήσῃ νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ζωῆς του, ἐπάνω εἰς τὰς ἀξίας, ποὺ θάθρον ἔχουν τὸν Χριστιανισμόν, τὴν χριστιανικὴν πίστιν, τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν. Καὶ ὅτι μὲ τὴν θεμελίωσιν αὐτὴν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος θὰ δυνηθῇ νὰ κτίσῃ τὸ οἰκοδόμημα, ποὺ θὰ μπορῇ νὰ σταθῇ, ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν τὸ μέλλον ἐπιφυλάσῃ, διότι θὰ ἔχη τὴν δύναμιν ἐκείνην, ποὺ ἀξιοποιεῖ τὴν γαλήνην καὶ ὑπερνικᾷ τὰς θυέλλας.

(Ἀπὸ τὴν «Διακήρυξιν» τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», Ἀθῆναι 1946).

ΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἄδερφέ μου,

Διαβάζω και ξαναδιαβάζω τούς στίχους τοῦ Γιώργου Πετούση στη συλλογή του: «Οὔτοι ἀπέθανον ὑπὲρ πάντων ἡμῶν...», γραμμένους «πηγαία και αὐθόρμητα δυὸ μέρους μετὰ τὸν ἡρωϊκὸ σου θάνατο και μιὰ μέρα μετὰ τὴν ταφή σου», καθὼς ὁ ἴδιος σημειώνει στὸ γράμμα του, και νιώθω τὴ «σφαίρα πρᾶουινγκ / νὰ τέμνει βασική ἀρτηρία ζωῆς / νὰ μεταγίξει στὶς δικές μας φλέβες / τὸ δικό σου τίμιο αἷμα», τὸ αἷμα τῶν ἡρώων τῆς Κυπριακῆς Γῆς, πού «ἀνοιξαν τὶς φλέβες τῆς καρδιάς τους / γιὰ νὰ κοιωνήσουμε ὅλοι / ... / εἰς ζωὴν αἰώνιον».

Μᾶς κάλεσες, ἀδερφέ μου, σ' αὐτὴν τὴν ἀνεπανάληπτη Θεία Κοινωνία «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως!» Μᾶς ἔδειξες μὲ τὸν ἡρωϊκὸ σου θάνατο τὸν δρόμο τῆς εὐθύνης και τῆς ἀνθρωπιάς! Ἐνα δρόμο πού ὅλοι μας ξεχάσαμε, καθὼς «εἶχε μολύνει τὴ σκέψη μας / ὁ πρόσκαιρος εὐδαιμονισμὸς κι ἡ καλοπέραση».

Δὲν ἦταν παρὰ μόνο «εἶκοσι ἕξι Σεπτέμβρηδες ἢ ῥώμη σου ὅλη / ἢ ζωὴ σου ὅλη». Εἶκοσι ἕξι Σεπτέμβρηδες, μ' ἓνα γιὸ «ἐνδεκα ἡμερῶν πού ξεψυχώντας / μᾶς ἄφησες»!

Κι ὅμως, «τραβοῦσες δλόϊσα ἔξω ἀπ' τὰ τείχη / νὰ σημαδέψης ἐσὺ πρῶτος στοὺς πρῶτους τὸν ἐχθρό / μετὰ τὴ δική σου διμοιρία / τῶν σαράντα παλλικαριῶν»!

Σᾶς βλέπω, ἀδερφέ μου, εἰκόνα δλοζώντανη, νὰ ὀρμαῖτε στὴ μάχη «γιὰ Λευτεριά ἢ γιὰ Θάνατο»!

«Σαράντα παλλικάρια» νὰ τραβοῦν γιὰ τὴν ζωὴ ἢ τὸ θάνατο.
Γιὰ τὴ λευτεριά ἢ τὸ θάνατο.
Σαράντα μονάδες νὰ στέκουν βουβές,
ἀμίλητες
μπροστὰ στὸ εἰκόνημά Σου Παναγιά
μου Τροοδίτισσα.
«Σαράντα παλλικάρια»
κι ἀρχηγὸς ἐσὺ — διμοιρίτης στὸ
θάνατο.

.....

Πόσους ρώτησες ἀδερφέ μου νὰ σοῦ
δώσουνε τ' ὄπλο τους;

Πόσους;

Ἄπ' τὴ στιγμή πού τᾶδραξες
δὲν ἦσουνα γιὰ μᾶς μονάχα.

Κρασι γιοματάρη και κόκκινο εἶχες

ἀπ' τὰ λανίτικα ἀμπέλια τοῦ χωριοῦ
μας.

Εἶχες μεθύσει πιά κι ἔσερνες
ἀρχηγὸς και παλλικάρη.

κορυφαῖος ἐσὺ και πρῶτος τὸ χορό.

Πῶς νὰ μὴ θαυμάζω — νὰ μὴ θαυμάζουμε — ἀδερφέ μου, τὴν τόση ἀντρωσιότητά σου, τὴν τόση λεβεντιά σου! Καὶ πῶς νὰ μὴ θλιβόμαστε γιὰ τὴν καινούρια προδοσία!...

Σκέφτομαι, ἀδερφέ μου, τούς Ἄλωαδούς και τὸν ἀρχηγό τους, πού γι' ἄλλη μιὰ φορὰ βαλθήκανε νὰ ρίξουν τὸ Πῆλιο πάνω στὴν Ὀσσα, γιὰ νὰ ξεθρονίσουν τούς θεοὺς — νὰ δουλώσουν τὴν Κύπρο!...

Σκέφτομαι τὸν Ἐφιάλτη, πού πέρασε τούς βαρβάρους στὸ μαρτυρικὸ νησί.

Σκέφτομαι και θλίβομαι, ἀδερφέ μου!...

Θλίβομαι γιὰ τὴ ντροπή, πού θὰ μᾶς σημαδεύει, καθὼς τὸ γιὸ τοῦ Εὐρυδήμου.

Θλίβομαι, πού γι' ἄλλη μιὰ φορὰ γεννήθηκαν σὲ τοῦτον τὸν τόπο Ἄλωαδοὶ και Ἐφιάλτες...

Θλίβομαι, μὰ σκέφτομαι πῶς ἢ δική σου θυσία θὰ ξεπλύνει κάποτε τὸ ὄνειδος. Θὰ σβήσει τὴ ντροπή ἀπὸ τὴ μνήμη τῶν αἰώνων:

Ἡ Θυσία σου Σπῦρο ἀδερφέ μου

«ὑπὲρ πάντων ἡμῶν...»

ἀξίων και ἀναξίων

τώρα και πάντοτε «εἰς αἰῶνας

αἰώνων».

Ναί, «ὑπὲρ πάντων ἡμῶν / ἀξίων και ἀναξίων», καθὼς μᾶς βεβαιώνει ὁ ἀδερφός σου, ὁ Γιώργος Πετούσης, στοὺς στίχους του.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1974

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΣΤΟΧΑΣΤΟΥ

Ἀναζητήσεις καὶ προοπτικαὶ

Ἀπὸ τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν βιβλίον τοῦ κ. Γεωργίου Μποζώνη Σύγχρονοι εὐρωπαϊοὶ στοχασταὶ μεταφέρω μερικὰς σκέψεις του διὰ τὴν Simone Weil.

Ἡ Simone Weil ἔζησεν ὀλίγον, ἀλλ' ἔδρασε καὶ ἐφιλοσόφησε πολὺ. Ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν της ἔλαβεν ἀστικήν ἀγωγὴν, ἡ ὁποία δὲν ἐρμηνεύει τὰς θαυτάτας μεταφυσικὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰς ἀναζητήσεις της.

Ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν γλυκύτητα καὶ εὐγένειαν διέθετε ρωμαλέαν καὶ ἀγωνιστικὴν ψυχὴν. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἠγάπα τὰ βιβλία, τὴν μελέτην, τὸν στοχασμὸν καὶ εἶχεν ἰδιαιτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθηματικά.

Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν. Διωρίσθη ὡς καθηγήτρια τῆς φιλοσοφίας καὶ ὑπηρέτησεν εἰς ἐπαρχιακὰ λύκεια. Ὁ στοχασμὸς της ἦτο θαθὺς, εἰσδυτικός, μεθοδικός, ἀναλυτικός.

Ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν θεμάτων καὶ τῶν φιλοσόφων ἤξευρε νὰ εὕρισκῃ τὸ οὐσιώδες καὶ αὐτὸ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς μαθητάς της. Τὸ βιβλίον «Leçons de philosophie» (transcrites et présentées par A. Reynaud-Guéithault) δεικνύει τὴν σοφίαν, τὴν ἀπλότητα καὶ σαφήνειαν τῆς Γαλλίδος φιλοσόφου.

Ἡ Weil ἐκ χαρακτήρος καὶ πεποιθήσεως δὲν ἐδέχετο τὰς καθιερωμένας λύσεις. Ἐμελέτησε τὸν ἄνθρωπον ὄχι μόνον εἰς τὴν θεωρητικὴν του ὑπόστασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας καὶ ἐκδηλώσεις του.

Τὴν ἀπασχόλησαν αἱ δυσκολαὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὸ βιβλίον της «La Condition ouvrière» παρέχει τὸ μέτρον τοῦ πραγματισμοῦ της. Δὲν ἔζη εἰς τὰ σύννεφα. Ἠγάπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν δυστυχῆ ἄνθρωπον.

Ἐπίστευεν ὅτι ὁ φιλόσοφος ἔπρεπε νὰ βιώνῃ τὰ προβλήματα μέσα εἰς τὸν ἰδὸν τῶν χώρον. Δι' αὐτὸ ἔγινεν ἐργά-

τρια, συναναστράφη μὲ λαϊκοὺς ἀνθρώπους, ἔμοιράσθη τὰ θάσανα καὶ τὰς δυσκολίας των.

Τὸ συμπέρασμά της ὑπῆρξε πολὺτιμον. Ὑπὸ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τοῦ χαμηλοῦ ἡμερομισθίου, τῆς ἐπ' εὐκαιρία ἀπασχολήσεως, τῆς μηχανοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦτο δυνατόν ὁ ἐργάτης νὰ ἀναπτύξῃ ἢ νὰ κρατήσῃ τὸν ἀνθρωπισμὸν του.

Ἀπὸ τὴν μαχητικὴν στάσιν της ἐχαρακτήρισαν τὴν Weil ὡς ἀναρχικὴν. Δὲν ἦτο ἀναρχικὴ. Μὲ προδρομικὴν ὄρασιν ἔψαυσε καὶ ἐπέκρινε τὰ λάθη μίᾶς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἀπερροφημένη ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν ἀνέσεων, δὲν εἶχε χρόνον νὰ προλάβῃ καὶ νὰ δώσῃ ἔγκαιρον λύσιν εἰς τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα.

Ἰσχυρίσθησαν ἐπίσης ὅτι ἡ Weil ἐβίωνε μίαν ἐσωτέραν ἀντίφασιν· τὸ ἐνδιαφέρον της διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν δηλώνει κοινωνικότητα, ἐξωστρέφειαν, δρᾶσιν, καὶ ἄρα δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐνδοστρέφειαν καὶ τὴν μόνωσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ὅσοι ψαύουν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων εὕρισκουν ἀντίφασιν. Εἰς τὴν οὐσίαν ἡ Weil εἶναι μία. Ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον, ἐνδιαφέρεται δι' αὐτόν, ἀγωνίζεται, διὰ νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ.

Μόνον ὅποιοι συλλάβῃ τὸ ἀνθρωπιστικὸν πάθος της θὰ δυνηθῇ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν στροφὴν της πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ ἄνθρωπος, δι' αὐτήν, ἦτο ἡ ἀφετηρία καὶ ὁ Θεὸς ὁ μεγάλος σταθμός.

Τὸ βιβλίον της «La Pesanteur et la grâce» δεικνύει τὴν τάσιν καὶ ἀναζήτησιν τοῦ ὄντος ἐπάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς λογικῆς. Ὁ μυστικισμὸς της πλησιάζει πολὺ τὸν θαθὺν μυστικισμόν τοῦ Pascal. Ὁ στοχασμὸς της εἶναι εἰσδυτικός, αἱ ἔννοιαι θαθεῖαι, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις σαφὴς καὶ ἀπέριττος. Ἡ ἀρχαία

φιλοσοφία ἤσκει πάντοτε γοητεῖαν εἰς τὴν σκέψιν τῆς.

Δὲν ἔχει δίκαιον ἐπομένως ὁ Gabriel Marcel, ὅταν τῆς ἀρνήται τὴν ιδιότητα τῆς φιλοσόφου. Ἡ Weil ἤμπορεῖ νὰ πιστεύῃ, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰς ἐννοίας τῆς πίστεώς τῆς.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἔχει ὡς ἀφετηρίαν τὸ κενόν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ὀδηγεῖ εἰς τὸν ἀπελπισμόν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ κενόν τοῦ Sartre, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν κατάθλιψιν, καταξιώνει τὴν δρᾶσιν ὡς ἔκφρασιν ἐλευθερίας.

Διὰ τὴν Weil ἡ ἐλευθερία δὲν καθορίζεται ὡς ἀπεγνωσμένη ἀποφυγὴ τοῦ ἀπελπιμοῦ, ἀλλ' ὡς θίωσις τῆς πραγματικότητος.

Ἄλλ' ἡ πραγματικότης πολὺ ὀλίγον ἐκδηλώνεται μὲ τὴν αἴσθησιν ἢ τὸν νοῦν. Ἡ αἴσθησις εἶναι τεμαχισμός. Ὁ νοῦς συλλαμβάνει ἐννοίας καὶ κρίνει τὸ περιεχόμενον τῶν. Ἡ πίστις φωτίζει καὶ καθοδηγεῖ τὸ πνεῦμα.

Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι ἐμπλέκονται εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ λησμονοῦν τὰ μεγάλα προβλήματα. Ἡ στροφή ὅμως εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἡ μόνωσις, ἡ περίσκεψις παρέχουν τὴν ἐμπειρίαν τῆς θαρύτητος, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς εὐτέλειαν, ἀλλὰ καὶ ταπεινώσιν.

Ἡ θίωσις τοῦ κενοῦ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἀντιρρόπου κινήσεως. Μέσα εἰς τὴν γυμνότητά του, μέσα εἰς τὴν μόνωσιν καὶ ἀπομόνωσίν του ὁ ἄνθρωπος συναντᾷ τὸ εἶναι. Τὸ κενόν, τὸ μὴ δὲν φέρει τὸ εἶναι.

Ἡ φιλοσοφία τῆς Weil ἔχει δομὴν ἀντιθετικὴν καὶ διαλεκτικὴν. Τὸ εἶναι ἐκδηλώνεται μυστικῶς ὡς χάρις, ὡς δύναμις καὶ ὡς ἀφύπνισις πρὸς δημιουργικότητα.

Ἡ πρᾶξις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν καθορίζεται ὡς ἔκφρασις ἐξωτερικῆς ἐπιβολῆς, ἀλλ' ὡς θίωσις τοῦ ὀφείλειν. Ἡ Weil ἐπανέρχεται εἰς τὸν μεσαιωνικὸν σχολαστικισμόν ἢ πίστις προηγῆται ἀξιολογικῶς τοῦ νοῦ, ὁ ὁποῖος συ-

στηματοποιεῖ καὶ ἐναρμονίζει τὰ θιώματα τῆς πίστεως.

Ἡ τάξις εἶναι ἡ οὐσία τοῦ κόσμου. Τὸ ὠραῖον εἶναι τάξις καὶ ἄρμονία. Ἡ τέχνη ἐκφράζει καὶ μιμεῖται αὐτὴν τὴν ἄρμονίαν. Ἡ Γαλλίς φιλόσοφος εἶναι πλατωνικὴ εἰς τὰ προβλήματα τῆς αἰσθητικῆς, ἐφ' ὅσον δέχεται ὅτι ἡ ψυχὴ προχωρεῖ εἰς τὴν μέθεξιν τοῦ κάλλους μέσῳ τῶν ὕλικῶν αἰσθητοποιήσεων τῆς ιδέας του.

Ἡ Weil ἀναζητεῖ συνεχῶς τὴν ἐσωτερικὴν μυστικὴν σχέσιν τῶν προβλημάτων τῆς ψυχῆς. Ὅσον περισσότερο ὁ ἄνθρωπος μετέχει εἰς τὸ ἀπόλυτον εἶναι, τόσον ἐμβαθύνει εἰς τὴν ἠθικὴν ἀξιολογίαν. Ὁ σεβασμὸς εἶναι ἀποτέλεσμα ψυχικῆς ἀνάγκης. Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἀλλὰ προσανατολισμός. Ἡ ἐργατικότης εἶναι χρέος καὶ προῖον εὐθύνης.

Ἡ Γαλλίς φιλόσοφος μετουσιώνει τὸ περιεχόμενον τῆς ἀγάπης εἰς ἀγωνιστικότητα καὶ θυσίαν. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου μεταβαίνει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἐκουσίως ὑποσιτίζεται, διότι δὲν δύναται νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ὑπάρχουν ἀδελφοί τῆς εἰς τὴν Γαλλίαν, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν ἀπὸ πείναν. Κλονίζεται ἡ ὑγεία τῆς καὶ ἡ φιλόσοφος ἀποθνήσκει εἰς τὰς 24 Αὐγούστου τοῦ 1943 εἰς τὸ Ashford (Kent) τῆς Ἀγγλίας.

Ἐζησε μόνον 34 ἔτη, ἀλλ' ἡ ζωὴ τῆς ἦτο συνεχῆς δρᾶσις καὶ συνεχῆς συγγραφῆ. Ὅσον ἔζη, ἐλάχιστα ἐξέδωσε. Μετὰ τὸν θάνατόν τῆς ὁ Thibon, ὁ Père Perrin καὶ ὁ Camus ἤρχισαν νὰ ἐπιμελοῦνται καὶ νὰ δημοσιεύουν τὰ χειρόγραφα τῆς.

Ὁ χρόνος ἐργάζεται ὑπὲρ αὐτῆς. Τὸ ἔργον τῆς ἐκδίδεται καὶ ἐπανεκδίδεται. Ἡ φήμη τῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς Γαλλίας. Ἡ Weil ἐπαναλαμβάνει τὸ παράδοξον τοῦ Pascal ἐνῶ ἦτο προικισμένη μὲ σπάνια διανοητικὰ προσόντα, ἔδωσε τὸ πρωτεῖον εἰς τὴν πίστιν.

ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

« ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΔΟΞΙΑΔΗΣ »

(Ὁ ἀγωνιστὴς καὶ ὁ ἄνθρωπος)

Ὁ Ἀπόστολος Δοξιάδης ὑπῆρξε μιά ἐνδιαφέρουσα μορφή τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς τοῦ μεσοπολέμου. Ἀπὸ τοὺς ἀλύτρωτους Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, σταδιοδρόμησε στὸ χῶρο τῆς ἐλεύθερης πατριδᾶς χάρις στὸν ἐπιστημονικὸ του ἐξοπλισμό, τὴν ἔντονη προσωπικότητά του καὶ τὶς πρωτοποριακῆς του πρωτοβουλίες. Ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Πρόεδρός του ἐπὶ πολλὰ χρόνια, συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ τὴν ὀργάνωση τῆς κοινωνικῆς ὑγιεινῆς στὴ χώρα μας. Στενὸς συνεργάτης τοῦ Νικ. Πλάστῆρα καὶ Ὑπουργὸς Περιθάλψεως στὶς Κυβερνήσεις 1922-1924 ἐπωμίσθηκε ὅλο τὸ θῆρος τῆς ἀποκαταστάσεως 1.300.000 προσφύγων. Καὶ τὸν ἄθλο αὐτὸ τὸν ἔφερε σὲ αἴσιο πέρασ με ἀδάμαστη θέληση, ἀκαταπόνητη ἐργατικότητα καὶ αἰφνιδιάζουσα ἀποφασιστικότητα.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, θέλοντας νὰ ὀργανώσει σὲ στέρεες θάσεις τὴν πρόνοια καὶ τὴν κοινωνικὴ ὑγιεινὴ τὸ 1928, στὸν Ἀπόστολο Δοξιάδη ἀπέβλεψε γιὰ τὸ Ὑπουργεῖο Ὑγιεινῆς ποῦ ἱδρύσε τότε. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ὑπουργεῖου αὐτοῦ τὸ 1928-

1929 ὁ Στενιμαχίτης γιαιτρός ἔδωσε τὸν καλύτερο ἐαυτὸ του στὴν προσπάθεια νὰ ἀποκτήσῃ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο ἡ δημοσία ὑγεία στὴ χώρα μας. Ἀπὸ τὶς ἡμέρες του χρονολογοῦνται πολλὰ ριζοσπαστικὰ μέτρα στὸν τομέα αὐτό.

Τὴν πολυεδρική μορφή καὶ τὶς πολυπλευρῆς δραστηριότητες τοῦ Ἀπόστολου Δοξιάδη ποῦ τὸν ἀναδεικνύουν ἕνα ἀπὸ τοὺς κύριους συντελεστὲς τῆς νεοελληνικῆς προόδου τὰ τελεῖτατα πενήντα χρόνια, ζωντανεῦει ὁ Κώστας Δαφνῆς σὲ μιά συνθετικὴ βιογραφία, ποῦ κυκλοφόρησε τελευταῖα σὲ ἰδιαίτερα φροντισμένη ἔκδοση. Στὶς σελίδες τῆς ἱστοροῦνται καὶ τὰ γεγονότα ποῦ συνδέονται μὲ τοὺς διάφορους σταθμοὺς τῆς δημοκρατικῆς πορείας τοῦ Δοξιάδη. Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ σὲ μιά ζωντανὴ ἀφήγηση τὴ δύσκολη πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ μιά περίοδο ὅπου τοὺς διωγμοὺς διαδέχεται ἡ ἐποποιία τῶν νικηφόρων πολέμων τοῦ 1912-1913, τὴν Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ποῦ ὀλοκλήρωσε τοὺς ἐθνικοὺς πόθους, ἡ κατὰστροφή τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὸ δράμα τῶν προσφύγων, τὸ θαῦμα τῆς ἀνορθώσεως. Πρόκειται γιὰ μιά θετικὴ προσφορά στὴν ἔρευνα τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Κύριε Διευθυντά,

Προσφάτως ἐπεσκέφθην ἀσθενὴ εἰς νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν, καὶ ἰδιαίτεραν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκανε ἐκεῖ, ἡ παρουσία τοῦ Χριστιανοῦ ἱατροῦ. Μὲ ὑποδειγματικὴ ἀγάπη καὶ καλωσύνη, μὲ αἴσθημα εὐθύνης ἀπέναντι εἰς τὸν ὅλον ἄνθρωπον τοῦ πόνου, μὲ χαρακτηριστικὰ τὴν πνευματικὴ ἰσορροπία καὶ ὀριμότητα. Ἡ ἀσκήσις τοῦ λειτουργημάτος του δὲν ἦταν λατρεία εἰς τὴν ἱατρικὴν τεχνικὴν καὶ ἐπαγγελματισμός, ἀλλὰ ἀληθινὴ διακονία εἰς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον καὶ ζωντανὴ μαρτυρία τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.

Καὶ τὸ νεοελληνικὸν χριστιανικὸν ἔρ-

γον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν σημαντικὰ καὶ ὀδηγητικὰ μορφές. Ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Μαρίνον Γερούλανον καὶ Δημήτριον Χαροκόπον, μέχρι τὴν Ἀναστασία Θεοφιλάκη, ποῦ ὑποδεχόταν μὲ θυμαίματα καὶ ψαλμοῦδες τὸ νεογέννητο, ἕως καὶ τοὺς σημερινούς ἀξιότους θεράποντας τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, Νομικὴν, Φιλοσοφίαν κ.λ.π. πάντα ἡ παρουσία, τὸ κῦρος, καὶ ἡ προσφορά τῶν Χριστιανῶν Ἐπιστημόνων, ἀπετέλεσε μῆσα εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν καὶ κοινωνικὸν τομέα, ἕνα σπουδαῖον στοιχεῖον τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ οἰκοδομήματος.

Τὸ ἀναφέρω αὐτό, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς νεωτέραν θεωρίαν κατὰ τὴν ὁποίαν διακηρύσσεται ὅτι: «δὲν χρειάζονται ἐπιστήμονες Χριστιανοί». Καὶ ὅμως ἐπιτακτικὴ

ανάγκη τῶν κρίσιμων καιρῶν μας εἶναι Χριστιανοὶ ἐπιστήμονες.

Ἄν εἰς τὴν ἐποχὴν ποῦ ζοῦμε, εἶναι ἐποχὴ ποῦ δὲν μᾶς χρειάζονται αἱ ἀποδείξεις περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ μεταφυσικῆς, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει λυθῆ τὸ θέμα «Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη», «Δαρβίνος», «Ἐλισμὸς» εἶναι ἐποχὴ ὅμως ποῦ οἱ Χριστιανοὶ ἐπιστήμονες πρέπει νὰ δώσουν τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἀληθείας, διὰ τὰ σημερινὰ θέματα καὶ προβλήματα. Καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὰ ἐπίμαχα θέματα τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν καὶ συγχρόνως τὰ τόσο ἐκμεταλλεύσιμα ἀπὸ ἀθέους, ἀρνητὰς καὶ «ἐμπόρους» τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ τοῦτο διότι ὅλα τὰ θέματα πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὴν πνευματικὴν τῶν θᾶσιν καὶ εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν τῶν προσοπτικῆν. Ἐπὶ τούτοις, τὸ χρέος καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν Χριστιανῶν ἐπιστημόνων εἶναι ἐξόχως σημαντικὴ καὶ μεγάλη.

Μετὰ τιμῆς

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

✧ ✧ ✧

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

Ἀγαπητὴ κύριε Διευθυντά,

Προσφάτως ἔφυγεν ἐκ τοῦ παρόντος κόσμου ὁ Ἄνδρέας Κεραμίδας. Οἱ ἀναγνώσται τοῦ ἀγαπητοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες» θὰ ἔχουν ἀκούσει περὶ τοῦ ἀνδρός, διότι διετέλεσεν ἐκπαιδευτικὸς, συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος. Εἶχε σπουδάσει τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην, ἀλλ' εἶχεν ἀσχοληθῆ καὶ μὲ εὐρυτέρας παιδαγωγικὰς, ψυχολογικὰς, λογοτεχνικὰς κ.λ.π. μελέτας.

Ὡς ἐκπαιδευτικὸς προσέφερεν ὑπηρεσίας εἰς διάφορα γυμνάσια τῆς χώρας καὶ εἰς τὴν Βαρβάκειον Πρότυπον Σχολήν, ὅπου ἰδιαίτερος ἐξετιμᾶτο ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Κ. Γεωργούλην. Οἱ πολλοὶ μαθηταὶ του καὶ οἱ παρακολουθοῦντες τὰς ὑποδειγματικὰς διδασκαλίαις του εἰς τὸ Διδασκαλεῖον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὁμολογοῦν, ὅτι ὑπῆρξεν ἄριστος καὶ ἐπιτυχημένος διδάσκαλος.

Παραλλήλως πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικὰ του καθήκοντα ἀπὸ τοῦ 1946 ἐξέδιδε καὶ τὸ ἔγκριστον ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν «Ἐνορία», εἰς τὸ ὁποῖον τὰ πλεῖστα τῶν κυρίων ἀρθρῶν καὶ σχολίων ἔγραφεν ὁ ἴδιος. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἐκδίδεται καὶ σήμερον ἀπὸ ἐκλεκτὸν ἐπιτελεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχε καθοδηγήσει ὁ ἀείμνηστος.

Ἐπομένως ὁ Ἄ. Κεραμίδας μετ' ἄλλων εὐσεβῶν θεολόγων, ἀγωνιστῶν καὶ ποινούντων τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας ἵδρυσε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς

«**AKTINES**». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις «Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθῆναι (124), Τηλ. 3235-023.

Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, Ἀθῆναι (402).

Συντάσσει ἐπιμελεία τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας & Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματοπούλος, Ἰπποκρίτους 189, Ἀθῆναι (708). Τιμὴ τεύχους δεχ. 10

Ἐτησίᾳ συνδρομῆ, ἔσωτερικοῦ δεχ. 100, ἔξωτερικοῦ δολλ. 7. Τόπος ἐκδόσεως: Ἀθῆναι, Νοέμβριος 1974.

Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεῖ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφα, δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ ἐβλοκκρισίαι δὲν θὰ δημοσιεύονται.

ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Ἐταιρείαν, ἢ ὁποῖα ἐμελέτα τὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ θέματα καὶ προέβαιναν εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας πρὸς τοὺς ἀρμοδίους.

Τῆς Ἐταιρείας ταύτης ὁ μεταστάς διετέλεσεν ἐπὶ σειράν ἐτῶν καὶ Πρόεδρος. Κυρίως εἶχεν ἀγωνισθῆ ἵνα ἀποκτήσωμεν μορφωμένον καὶ καλῶς ἀμειβόμενον Ἱερὸν Κλήρον. Οἱ Ἕλληνες Κληρικοὶ ἀναγνωρίζουν ὅτι συνέβαλε τὰ μέγιστα οὗτος διὰ τὴν λύσιν τοῦ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν χρονίζοντος θέματος τοῦ ἐφημεριακοῦ μισθολογίου.

Ὅλαι αἱ ἐνέργειαι τοῦ καθηθύνοντο ἀπὸ εἰλικρινῆ ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πατρίδα μας.

Ὁ χώρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μνημονεύωμεν καὶ τὰς ἐκδοθείσας μελέτας του κ.λ.π.

Εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος ἔξη τοῦτον πλησίον Του, ἀναδείξῃ δὲ καὶ ἄλλους ἐργάτας ἀγίους, προθύμους καὶ συνεπεῖς διὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν ἔργον.

Μὲ ἀγάπην Κυρίου

Β. Α.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Τ Ο

ΕΓΚΟΛΗΘΙΟΝ

ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ

“Ένα πνευματικό όδοιπορικό
στο αντίκρουσμα τῶν προβλημάτων τοῦ σημερινοῦ νέου.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα. Τιμᾶται δρχ. 50.

Κεντρικὴ διάθεσις τόμων καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα

Περιοδικοῦ «Ἀκτῖνες», ὁδὸς Καρύτση ἀρ. 14,

Ἀθῆναι 124. Τηλ. 3235931

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ» (*)

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Διευθυντής ὁ Ψυχίατρος ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ

	Δρχ.	Δολ.
ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ..... (Β' έκδοσις)	35	2
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ	50	3

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ	30	2
Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ	25	1
ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ	25	1

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ	35	2
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ	35	2
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΞΕΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ	40	2
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ	40	2
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ	40	2
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ	30	2
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ	35	2
ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ	40	2
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	40	2
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ	35	2
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	35	2
ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	25	1
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ	50	3

ΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΦΑΙΡΑΝ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ	30	2
ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ	35	2
Η ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	40	2
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	40	3
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ	50	3
Η ΣΞΕΟΥΑΛΙΚΗ ΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	150	8
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (Για άγόρια από 16 ετών) ..	100	5
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (Για κορίτσια από 16 ετών) ..	100	5

(*) Εις τόν παρόντα πίνακα τών εκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου ἀναφέρονται μόνον οἱ μὴ ἐξαντληθέντες τόμοι καὶ κυκλοφοροῦντες εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα. Κεντρικὴ διάθεσις τῶν ὡς ἄνω βιβλίων εἰς τὸ γραφεῖον τῶν «Ἀκτίνων», Καρύτση 14,